

FLAGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	
1										1
2										2
3										3
4										4
5										5
6										6
7										7
8										8
9										9
10										10
11										11
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	

- Flagi bałtofińskie
- Sztandary galicyjskich pułków piechoty Armii Austro-Węgierskiej w zbiorach Muzeum Wojska
- Flagi nad Ejlatem i Akabą
- Proporce nagrodowe wojsk pancernych II RP

Od Redakcji

W dwudziestym numerze biuletynu prezentujemy artykuły dr Szymona Pawłasa „Flagi bałtofińskie”, Jarosława Pycha „Sztandary galicyjskich pułków piechoty Armii Austro-Węgierskiej w zbiorach Muzeum Wojska”, Jacka Skorupskiego „Flagi nad Ejlalem i Akabą” oraz Jarosława Pycha „Proporce nagrodowe wojsk pancernych II Rzeczypospolitej. Trzy pierwsze zostały zaprezentowane na grudniowym posiedzeniu naszego stowarzyszenia. Krótką fotorelację z tego wydarzenia również zamieszczamy w tym numerze.

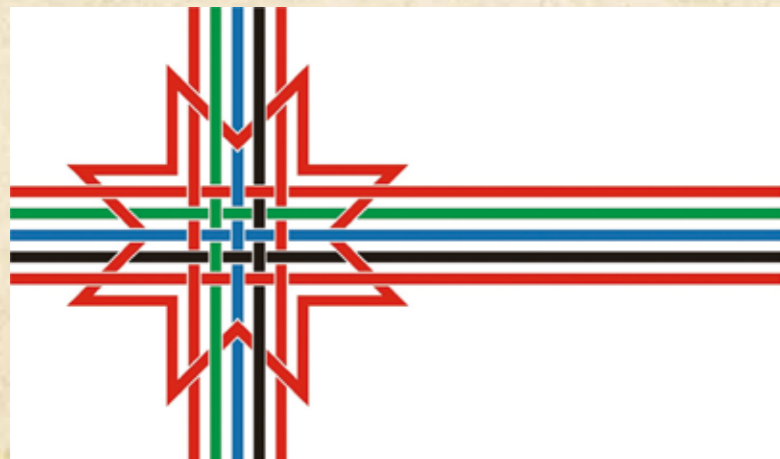
Cały czas zachęcamy do odwiedzania naszego profilu na Facebooku:
<https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylogiczne>

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

In the twentieth issue of the bulletin, we present articles by Dr. Szymon Pawlas "Baltic-Finnic Flags", Jarosław Pych's "Galician regiment banners of the Austro-Hungarian Army in the Army Museum's collection", Jacek Skorupski's "Flags over Eilat and Aqaba" and Jarosław Pych's "National Banners of the armored troops of the Second Polish Republic. The first three were presented at the December meeting of our association. A short photorelation from this event is also included in this issue.

All the time, we encourage you to visit our Facebook profile:
<https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylogiczne>

We wish you a nice reading.
Krzysztof Jasiński

Zaprojektowana przez Szymona Pawłasa w 2008 roku wspólna flaga narodów uralskich. Więcej na: uflag.org.

Na pierwszej stronie:
Zagadkowa ilustracja do artykułu dr Szymona Pawłasa „Flagi bałtofińskie”.
Na ostatniej stronie:
Okładki biuletynu od numeru jedenastego do dwudziestego.

FLAGI BAŁTOFIŃSKIE

Artykuł omawia obecne i historyczne flagi państw i narodów bałtofińskich (Finów, Estończyków, Karelów, Wepsów, Iżorów, Liwów i in.), w tym także niektóre propozycje ostatecznie nie wprowadzone do użytku. Herby nie są wprawdzie głównym tematem artykułu, jednak ze względu na to, że flagi (zwłaszcza państwowe) często je w sobie zawierają lub są na nich oparte, również je omawiam. Szczególną uwagę poświęcam wzajemnym relacjom między poszczególnymi symbolami (rozrysowanym na ilustracji, do której odnoszą się współrzędne podawane w nawiasach kwadratowych) oraz sposobom, w jaki różne znaczenia są przekazywane poprzez barwy, kształty i liczbę godeł.

1. Finlandia

Herb Finlandii [A2], raz wprowadzony, zasadniczo nie był zmieniany przez cały okres jej historii, od czasów panowania szwedzkiego, poprzez okres podporządkowanego Rosji Wielkiego Księstwa Finlandzkiego aż do ogłoszonej w 1917 niepodległości. Jego pierwsze znane przedstawienie pochodzi z wyrzeźbionego przez niderlandzkiego artystę Willema Boyena nagrobka króla Gustawa I Wazy (1523–1560), wzniesionego w katedrze w Uppsali przez jego syna, króla Eryka XIV (1560–1568). Z kolei fińskich flag było w historii wiele i niektóre z nich (łącznie z obecnie obowiązującą) nie miały żadnego związku z herbem.

1.1. Herb Finlandii

Herb Finlandii stanowi wprawdzie pojedyncza czerwona tarcza bez żadnych podziałów, jednak w pewnym sensie może być on interpretowany jako symbol złożony.

1.1.1. Lew

Jego głównym godłem jest ukoronowany złoty lew wspięty. Zwierzę to stanowi częsty motyw heraldyki europejskiej, zazwyczaj funkcjonuje jako symbol władzy; lew na tle trzech ukośnych pasów był godłem możnowładczej szwedzkiej rodziny Folkungów (*Bjälboätten*), do której należał m.in. biskup Benedykt (1254–1291, syn Birgera jarla), uważany za pierwszego księcia Finlandii.

1.1.2. Karelska broń

Charakterystycznym uzupełnieniem fińskiego lwa jest trzymany przezeń w zakutej w zbroję przedniej prawej łapie miecz oraz szabla, po której stąpa [H6] – obie bronie zaczerpnięto z historycznego (znanego co najmniej od 1562) herbu Karelii, w czerwonym polu którego dzierżą je dwa srebrne ramiona [G6] symbolizujące konflikt między Szwecją a Rosją (pierwotnie Nowogrodem). Obecnie herb ten jest używany przez Karelii Północnej i stanowi jeden z elementów herbu Karelii Południowej, również należącej do Finlandii. Rosjanie, zdobywszy w 1744 wschodnią część Karelii, uzupeł-

nili jej herb o drugą, cesarską koronę oraz zastąpili „szwedzkie” ramię uzbrojone w miecz podwojeniem „rosyjskiego” ramienia z szablą (RCHVa; Vries, 2014b) – ta wersja nie jest już jednak używana.

Z okresu panowania rosyjskiego znana jest modyfikacja herbu Finlandii [A3], gdzie wszystkie łapy lwa pozbawiono zbroi, a szablę umieszczono w jego lewej przedniej łapie. Niewykluczone, że chciano w ten sposób osłabić potencjalnie antyrosyjski wydźwięk deptania szabli.

1.1.3. Dekoracyjne róże

Ostatnim elementem herbu Finlandii jest dziewięć białych róż, usianych równomiernie w wolnych miejscach tarczy. Pierwotnie miały one jedynie funkcję dekoracyjną, natomiast z czasem zaczęto je interpretować jakoby odnosiły się do dziewięciu prowincji. W rzeczywistości jednak zmieniała się nie tylko liczba prowincji (przed ogłoszeniem niepodległości było ich między 4 a 9), ale i różne historyczne przedstawienia zawierały ich 8, 10, 12, 14, 16 a nawet 17 (Vries, 2014a).

Cztery białe róże na czerwonym tle można znaleźć także w herbach dwóch szwedzkich prowincji (Närke i Östergötland), jednej fińskiej (Häme) oraz, między ramionami złotego krzyża równora-miennego, w zaprojektowanym w 1990 przez Tapio Vallioję herbie Fińskiego Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego [H7] – w tym ostatnim przypadku kwiaty te odnoszą się zarówno do herbu Finlandii, jak i do róży Lutra [H8] (Kirkkohallituksen..., b.d.: 2).

Z kolei białe róże umieszczone między ramionami niebieskiej swastyki stanowią zaprojektowane w 1921 przez Erica Vasströma godło żeńskiej organizacji paramilitarnej Lotta Svärd (Tuominen, 2006; Wi-ki1). Ponadto róże (aczkolwiek w innych barwach) występują w herbach trzech fińskich gmin (Iisalmi, Askola, Kauniainen).

1.2. Dawny czwórdzielny herb Finlandii

W 1556 lub 1557 (Konung..., 1913: 145–157), a zatem nieco przed pierwszym udokumentowanym przykładem użycia opisanego powyżej herbu, król Gustaw I nadał Janowi, swojemu drugiemu synowi, tytuł księcia Finlandii wraz z herbem [B7], w którym skwadrowano godła obu części tego księstwa (obejmującego południowo-zachodnią część obecnej Finlandii).

Kompozycja ta w praktyce nie była nigdy w użyciu (książę Jan, późniejszy król Szwecji, dodał do niej szwedzkie korony i lwa Folkungów), natomiast oba herby składowe są do dziś używane przez dwa fińskie regiony. Niedźwiedź z mieczem stojący między dwiema srebrnymi gwiazdami na tle niebiesko-złotego pola symbolizuje obecnie Satakuntę, a czerwona tarcza z ukoronowanym hełmem i dwiema skrzyżowanymi flagami Szwecji stanowi, nieco ironicznie, herb Finlandii Właściwej.

1.3. Inne propozycje

W pierwszych latach niepodległej Finlandii pojawiło się kilka propozycji nowego herbu, z jedną z najbardziej radykalnych wystąpił Rudolf Ray, konsul generalny Chile [A7]. Jej poszczególne elementy odnosiły się jednak do fińskich tradycji heraldycznych: główne godło (niedźwiedź w polu podzielonym poziomo) przypomina bowiem herb Satakunty (przy czym tło przedstawiono jako białe-niebieskie, miecz zastąpiono złamanym jarzmem, a dwie srebrne gwiazdy – dziewięćma złotymi różami). Herb ten okolono iglastymi gałęziami przewiązanych białą-niebieską wstęgą i położono na nieco większej, czerwonej tarczy zwieńczonej umieszczoną na białym-niebieskim zawoju zdobioną swastykami metalową urną z płomieniem wolności. Zwraca uwagę trzykrotne nawiązanie do barw flagi oraz użycie zwierzęcia rzeczywiście występującego w środowisku naturalnym Finlandii (w przeciwieństwie do egzotycznego lwa). Płaskorzeźbę z tym herbem umieszczono przy Świerku Niepodległości darowanym przez Raya fińskiemu parlamentowi (Segersven, 2015).

W 1929 Akseli Gallén-Kallela (malarz znany z monumentalnych obrazów ilustrujących *Kalewalę*) zaproponował zastąpić jednolicie czerwone pole herbu Finlandii, rzekomo kojarzone z bolszewizmem, polem czarno-czerwonym (oba kolory skwadrowano, nie miało to jednak wpływu na umieszczenie lwa i róż) oraz zwieńczyć tarczę prymitywną koroną z dwiema swastykami.

1.4. Elementy pozatarczowe

Na fińskim herbie od samego początku spoczywała korona, zdjęto ją w 1920, wkrótce po proklamacji republiki (koronę pozostawiono natomiast na głowie lwa). Z kolei pierwszym jego trzymaczem był rosyjski dwugłowy orzeł. Na karcie tytułowej wydanego w 1888 herbarza G. Granfelt zastąpił go w tej funkcji dwoma ukoronowanymi zwierzętami: lwem i niedźwiedziem, a w 1936 komisja heraldyczna zaproponowała, by jedynymi trzymaczami tarczy były niedźwiedzie (bez koron). Propozycje te nie zostały jednak nigdy urzeczywistnione i do dzisiaj Finlandia posługuje się tylko jednym herbem (małym) (Vries, 2014a).

1.5. Krzyż nordycki/Skandynawski

Cechą wspólną flag wszystkich państw skandynawskich, ale także wielu narodów bałtofińskich, jest krzyż z pionową belką przesuniętą ku drzewcowi. Krzyż jest oczywiście symbolem Chrystusa i jako taki często występuje w europejskiej heraldyce i weksylogologii, przy czym na flagach zasadniczo przedstawiany jest symetrycznie, z przecięciem ramion w centrum płata flagi. W 1748 w Danii po raz pierwszy zastosowano modyfikację skutkującą powstaniem nowego typu krzyża, a powód był praktyczny: część flagi bliżej drzewca jest po prostu lepiej widoczna, nawet przy słabym wietrze (Wi-ki2), dlatego na wielu flagach elementy dystynktywne umieszczono nieco bliżej lewej strony, por. flagi Bangladeszu, Grenlandii, Hiszpanii, Korei Północnej, Portugalii, Słowacji, Słowenii, Saamów [D11] i Kwenów (fińskoję-

zycznej norweskiej grupy etnicznej) [C11] (J., Eskild, 2010). Poszczególne flagi z krzyżem nordyckim odróżniają się od siebie przede wszystkim zestawem użytych barw (często oprócz koloru krzyża i tła składa się nań kolor obwódki krzyża), ale różnice mogą dotyczyć też innych cech, np. pasy tworzące krzyż na fladze Finlandii są stosunkowo szerokie.

1.6. Historia fińskich flag

1.6.1. Pierwsze flagi

Pierwotną funkcją flag było oznaczanie statków. „Statki handlowe pochodzące z Finlandii do 1809 wywieszały oczywiście flagę Szwecji, a później, od 1809 aż do 1917 – banderę narodową lub handlową Rosji” (Bergroth, 2004: 43, tłum. Sz.P.). Ze względu na to, że ówczesna rosyjska flota handlowa składała się w większości z jednostek fińskich, marynarze często nazywali rosyjskie flagi fińskimi (FOTWa).

Pierwsze nieoficjalne flagi mające za zadanie oznaczać Finlandię były oparte na jej herbie, np. flaga użyta przez studentów Uniwersytetu Helsingkiego w 1848 (i wkrótce zakazane przez władze rosyjskie) była biała i zawierała ukoronowaną i otoczoną wieńcem tarczę z herbem Finlandii [A3] (Bergroth, 2004: 45).

1.6.2. Niebiesko-biała czy żółto-czerwona?

Pierwszym, który skojarzył z Finlandią biel i błękit (aczkolwiek jeszcze nie w formie krzyża) był fiński pisarz szwedzko-języczny Topelius, który w opowiadaniu *Fästningen Finlands värn* użył porównania tych dwu barw do śniegu i fińskich jezior: *Jag säger er att hwitt och blått äro de fin-ska färgerna – hwitt för wåra wintrars snö och blått för wåra blå sjöar* (Topelius, 1854: 27).

W 1861 białą flagę z cienkim niebieskim krzyżem [B1] nadano nylandzkiemu klubowi jachtowemu. Zyskała ona dużą popularność wśród Finów, chociaż jej cechą wyróżniającą był nie tyle sam niebieski krzyż (identyczne występowały bowiem na flagach klubów jachtowych w całym Imperium) (RCHVc), co umieszczony w lewym górnym rogu herb Nylandu (dosł. 'Nowego Kraju', fiń. Uusimaa – regionu, wówczas guberni, ze stolicą w Helsinkach) (RCHVb). Ten wzór flagi bardzo przypomina też banderę marynarki rosyjskiej z niebieskim krzyżem św. Andrzeja na białym tle.

Zestaw barw białe-niebieskich zaczął konkretyzować się w kolejnych propozycjach fińskiej flagi narodowej, pojawiających się w prasie na przełomie XIX i XX wieku (FOTWb,c,d,e), gdzie konkurował (a czasem współwystępował) z barwami bardziej uzasadnionymi heraldycznie (żółta i czerwona – kolor broni i róż pominięto) [B3] lub rosyjskimi (biała, niebieska i czerwona). Barwy te przyjmowały formę nie tylko krzyży (zarówno skandynawskich, jak i klasycznych), ale i pasów (poziomych lub ukośnych) czy gwiazd (pięcio- bądź cztero-promiennych). Z 1904 pochodzi wzór złożony z dziewięciu poziomych pasów i umieszczonej w (prostokątnym) kantonie zawartości herbu Finlandii. Flaga ta miała dwie wersje: z pasami żółto-czerwonymi [C3] lub białe-niebieskimi [C2] (Kajanti, 1985: 311). Ten pierwszy, „heraldyczny” zestaw

ostatecznie przyjęli za swój Szwedofinowie (zamieszkująca od wieków Finlandię mniejszość szwedzkojęzyczna) (Kajanti, 1997: 153–163). Obecnie występuje on na ich fladze w postaci żółtego krzyża skandynawskiego na czerwonym tle [E3] (FOTWf, Wiki3), można go spotkać także na fladze należących do Finlandii autonomicznych Wysp Alandzkich, których jedynym językiem urzędowym jest szwedzki: czerwony krzyż skandynawski obwiedziono tu na żółto i umieszczono na niebieskim tle, łącząc w ten sposób fińskie i szwedzkie barwy heraldyczne [H5]. Co najmniej dwie odrzucone propozycje flagi tej autonomii także były inspirowane barwami obu narodów (FOTWg).¹

Inne połączenie barw Finlandii i Szwecji występuje w zaprojektowanej w 2007 przez Bengta Pohjanena i Herberta Wirlöfa fladze Tornedalian (fińskojęzycznej grupy etnicznej zamieszkującej północną Szwecję). Użyto w niej, w formie trzech poziomych pasów, barw inspirowanych flagami (co w przypadku Szwecji jest oczywiście bez znaczenia, jako że szwedzkie barwy heraldyczne zgadzają się z flagowymi) [I5], w tym wypadku kolorem wspólnym dla obu krajów jest nie żółty, a niebieski (FOTWh; Wiki4).²

1.6.3. Niepodległość

Kiedy Finlandia ogłaszała niepodległość 6 grudnia 1917, kwestia flagi nie była jeszcze ustalona. Spośród rozważanych wówczas propozycji na szczególną uwagę zasługują dwie. Proponowana bandera handlowa była ściśle oparta na herbie, przy czym pojawiający się już wcześniej motyw żółtego krzyża nordyckiego na czerwonym tle uzupełniono tu o dziewięć ułożonych symetrycznie w kantonie róż [D3]; z kolei Akseli Gallén-Kallela zaproponował flagę narodową z białym krzyżem skandynawskim na niebieskim tle [D1], która została jednak ostatecznie zarzucona ze względu na zbyt podobieństwo do flagi Szwecji i nieoficjalnej flagi Islandii (Savolainen, b.d.).

W lutym 1918 przyjęto flagę państwową (będącą po prostu banerem heraldycznym zawierającym, na czerwonym tle, wszystkie elementy herbu) oraz narodową (czerwoną z żółtym krzyżem skandynawskim podwójnie obwiedzionym, najpierw na niebiesko, później na białe) [E2], która najwyraźniej stanowiła wynik kompromisu między zwolennikami dwu utrwalonych już wówczas zestawów fińskich barw narodowych. W maju 1918 została ona jednak znacznie uproszczona: użycie kolorów obwódek krzyża poszerzono w obie strony [F1] i ostatecznie powstał wzór znany po fińsku jako *siniristilippu* 'flaga niebieskiego krzyża'. Ta flaga stała się także podstawą uchwalonej równoległej flagi państwowej, odróżniającej się od narodowej umieszczeniem na przecięciu ramion krzyża tarczy z herbem (FOTWi). Jej obecna wersja [F2] została przyjęta w 1978.

1 Były to: a) flaga Szwecji z nałożonym na żółty krzyż cienkim niebieskim krzyżem fińskim (aspekt fiński był tu więc reprezentowany jedynie połowicznie) oraz b) flaga Finlandii z nałożonym na niebieski krzyż cienkim żółtym krzyżem szwedzkim (w tym wypadku równowaga kolorystyczna została zachowana, ponieważ błękit występuje zarówno na fladze Finlandii, jak i Szwecji).

2 Podobne połączenie występuje w niebiesko-czarno-żółtej fladze estońskiej gminy Noarootsi, zamieszkałej dawniej głównie przez Szwedów. Aspekt estoński występuje tu w ogólnej kompozycji (horyzontalny trikolor) oraz użyciu dwóch z trzech barw flagi Estonii, a szwedzki – w użyciu obu barw szwedzkiej flagi (Riigikantslei, b.d. a).

2. Estonia

2.1. Herb Estonii

Flaga Estonii nigdy nie miała związku z jej herbem (w złotym polu trzy kroczące niebieskie lwy), który kraj ten dzieli nie tylko ze swoją stolicą, Tallinnem, ale i Królestwem Danii. Podobieństwo to wynika z faktu pozostawiania północnej części obecnej Estonii w latach 1219–1346 pod panowaniem Danii a różnice sprowadzają się do koron na głowach lwów (niewystępujących w herbie Estonii) i usiania pola małymi sercokształtnymi liśćmi lilii wodnej (tylko w herbie Danii).

Metonimiczne użycie herbu stolicy jako herbu całego regionu było charakterystyczne dla rosyjskich guberni, w tym także guberni estońskiej (1721–1917), zajmującej północną część obecnego państwa. W 1917 zyskała ona autonomię i została rozszerzona na południe o północną część guberni inflanckiej, nie pociągnęło to jednak za sobą zmian w herbie.

2.1.1. Inne propozycje

Po tym, jak w 1918 Estonia proklamowała niepodległość, przez siedem i pół roku (aż do 1925) nie przyjęła oficjalnie żadnego herbu, chociaż pojawiały się różne propozycje nieoficjalne. Przykładowo w 1922 malarz Günther Reindorff dodał pod złotym polem z lwami czerwone pole z górną połową gryfa (godła Inflant), pomysłowo odzwierciedlając złożoną genezę zasięgu terytorialnego Estonii. Inne propozycje były o wiele mniej tradycyjne, większość z nich celowo unikała godła historycznych, odbieranych jako symbole obcej władzy nad estońskim ludem. Często pojawiał się zasugerowany przez władze „nordycki orzeł wolności”, jednak nie brakowało też innych ptaków (np. łabędzi czy bocianów), innych zwierząt (niedźwiedzi, koni, węży, pszczoł, mrówek i much), motywów roślinnych (takich jak drzewa, żołądź, chabry, kłosy), różnych narzędzi (jak miecz, sierp, pług, kotwica, pochodnia), wikińskich łodzi, latarń morskich, zór polarnych, gwiazd, słońc, księżyców, różnych krzyży (w tym swastyk) czy monogramów nazwy państwa³. W propozycjach tych często występowały także barwy narodowe (Rahvusarhiiv, b.d.; Riigikantslei, b.d. b).

2.2. Flaga Estonii

Flaga Estonii, zwana od jej kolorów *sinimustvalge* 'niebiesko-białe-czarna' [G10] była wzorowana na flagach niemieckiej szlachty nadbałtyckich guberni rosyjskich: Estonii [I10], Inflant i Kurlandii, używanych także przez niemieckie korporacje studenckie na Uniwersytecie w Dorpacie (Tartu). Wszystkie one, podobnie jak flagi lokalnych korporacji rosyjskich i polskich, były horyzontalnymi trikolorami z dolnym pasem białym. Na początku lat 80. XIX wieku ostatecznie udało się zarejestrować Towarzystwo (ale nie korporację!) Studentów Estońskich, którzy za swoje barwy przyjęli zaproponowane w 1881 przez Aleksandra Mõttusa błękit, czerń i biel (możliwe, że inspirację dla takiego zestawu barw stanowiły kolory munduru uniwersyteckiego, ustanowionego w 1802). Pierwszą flagę w tych barwach uszyto w 1884 i poświęcono w kościele luterańskim w Otepää. Ks. Rudolf Kallas

3 EV, EW, EVB lub EWB od *Eesti Vabariik* (lub *Wabariik*) Republika Estońska lub *Eod Eesti* Estonia

w ogłoszonym przy tej okazji kazaniu odniósł się do jej kolorów, uznając niebieski za przypomnienie danej ludowi przez niebiosy siły i odwagi do dochowania wierności i pokonania przeciwności w podobny sposób, jak czarny węgiel płonie jasnym płomieniem (RCHVd).

Niebieski jest ponadto kojarzony z kolorem Bałtyku i estońskich jezior czy chabru (uznanego oficjalnie za estoński kwiat narodowy⁴ w 1968). Czerń bywa wywodzona od barwy gleby (pierwotnym endonimem Estończyków było określenie *maarahvas* 'lud ziemi'), chłopskich kurtek (Wrona, 2002: 122) czy, metaforycznie, trudnej przeszłości, a biel ma symbolizować nadzieję lepszej przyszłości, białe noce, brzozy czy cnotę. Zgodnie z popularną reinterpretacją estońska flaga symbolizuje zimowy krajobraz z niebieskim niebem, czarną linią lasu i białym zaśnieżonym polem.

2.3. Estońskie flagi zawierające krzyż

Horyzontalny trikolor został oficjalnie przyjęty przez niepodległą Estonię już w 1918 i pozostaje w użyciu do dziś, jednak wielokrotnie podejmowano próby zastąpienia go flagą z krzyżem skandynawskim. Wśród wczesnych propozycji takich „nordyckich” flag Estonii można znaleźć projekty w różnych kolorach, niekiedy bardzo nietypowo rozmieszczonych (np. umieszczony w żółtym polu krzyż nordycki zbudowany z czarnego pasa poziomego i zielonego pionowego) (Riigiarhiiv, b.d.).

W 1920 wprowadzenie niebieskiej flagi z białym krzyżem obwiedzionym na czarno zaproponował (bezsukcesnie) estoński rząd, wprawdzie tylko jako flagi państwowej (trikolor miał pozostać flagą narodową) (RCHVe). Specyficznej flagi używała założona w 1988 Estońska Partia Narodowej Niepodległości: na białym tle umieszczono tu krzyż skandynawski, będący, z wyjątkiem czarnej dolnej połowy horyzontalnego pasa, koloru niebieskiego; na przecięciu jego ramion położono srebrny krzyż równoramienny wcięty (który można też interpretować jako ośmiopromienną gwiazdę) [F9] (RCHVf).

Kolejnym weksylium z estońskimi barwami narodowymi ułożonymi w kształt krzyża jest niebieski sztandar Estońskiego Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego [G8], zaprojektowany w 2005 przez heraldyka Priita Herodesa (ek, 2005). W jego centrum, w miejscu przecięcia ramion obwiedzionego na białą czarnego krzyża (który jednak ze względu na kwadratowy kształt całości trudno nazwać skandynawskim), umieszczono różę Lutra (wyjątkowo bez okalającego ją złotego pierścienia).

Wreszcie bandera marynarki estońskiej zawiera umieszczone na białym tle dwa krzyże: czarny św. Andrzeja i niebieski św. Jerzego.

2.4. Flaga tęcza i inne propozycje

W 1934 ze swoją propozycją nowej flagi Estonii wystąpił ekscentryczny pisarz Karl Leimann (znany później jako Kaarel Leiumaa), autor „Wszechestońskiego narodowego planu ustanowienia harmonijnego ustroju państwowego”. Zaproponował on flagę tęczową z siedmioma poziomymi pasami [I9], odpowiadającymi poszczególnym ideologiom: komunizmowi, socjalizmowi, faszystom, demokracji, humanizmowi (*inimkonna religioon*), nacjonalizmowi (*rahvusriiklus*) i patriotyzmowi (*isamaaligus*) (Oh, 1934: 5).

We wcześniejszych projektach często pojawiały się trzy barwy narodowe (błękit, czerń i biel), nie tylko w postaci krzyży skandynawskich, ale i krzyży św. Andrzeja, innych typów krzyży czy różnych trikolorów; wśród motywów można też wymienić gwiazdy, wschód słońca i in., a w niektórych propozycjach używano też czerwieni i koloru żółtego (Riigiarhiiv, b.d.). W 1922 zaproponowano przywrócenie (w charakterze flagi państwowej) zielono-fioletowo-białego trikoloru rosyjskiej guberni estońskiej [H10] (Rebane, 1999: 68).

2.5. Regionalne i etniczne flagi Estonii

Ciekawym aspektem estońskiej weksylogii jest ustanowiony w 1939 jednolity wzór flag wszystkich prowincji (*maakond*), nie mający jednak nic wspólnego z trójkolorową flagą narodową. Wszystkie flagi prowincjonalne składają się bowiem z dwóch poziomych pasów: białego (z herbem danej prowincji) i zielonego [E10] (RCHVg).

Zestaw estońskich flag regionalnych uzupełniają flagi trzech grup etnicznych posługujących się dialektami południowo-estońskimi (uznawanymi niekiedy za odrębne języki bałtofińskie): ludów Seto, Võro i Mulgi.

2.5.1. Seto

Pierwszą grupą, która przyjęła swoją flagę, byli Setowie. Ustanowione w 1992 trzy poziome wąskie czerwone pasy na białym tle [H11] (FOTWk) zastąpił w 2003 abstrakcyjny ornament, zaczerpnięty ze stroju ludowego i ułożony w kształt krzyża skandynawskiego [I11]. Autorem tej skomplikowanej, acz jedynej w swoim rodzaju flagi, łączącej lokalny wzór z użytym w charakterze symbolu panfińskiego krzyżem skandynawskim, jest Ain Sarv (RCHVh; Seto..., n.d.).

2.5.2. Võro

Z 2013 pochodzi flaga Võro, zielona z białą ośmiopromienną gwiazdą [F10] opisywaną też jako stylizowany kwiat (Popławski, 2013) lub krzyż wcięty i podzielony na osiem równoległoboków odpowiadających liczbie gmin tradycyjnie zamieszkałych przez ten lud (Võro..., 2013). Tę samą ośmiokrotność widać też w jednym z odrzuconych projektów, zawierającym brązową zamkniętą linię z ośmioma pętlami [F11].

Jeszcze inny projekt, stworzony w 2004, składa się z dwóch poziomych pasów (niebieskiego i zielonego) oraz

umieszczonego centralnie żółto-niebieskiego okręgu [D10] (Wiki5), przypominającego, ze względu na swoją dwukolorowość, okrąg występujący na fładze Saamów [D11]; inną inspiracją dla tej flagi była prawdopodobnie biało-zielona flaga i zawierający złoty pierścień herb prowincji Võro [E10].

2.5.3. Mulgi

Głównym elementem flagi Mulgi jest obwiedziona bielą czerwona pionowa wielokrotna pętla (element tradycyjnego stroju męskiego), oddzielająca bliższą drzewcu, czarną mniejszą część flagi od niebieskiej reszty [G11] (Mulgimaa..., 2013). Flaga ta zawiera zatem wszystkie trzy kolory flagi Estonii uzupełnione o czerwień.

2.6. Estonia Radziecka

Przez blisko pół wieku istniała Estońska Socjalistyczna Republika Radziecka. Do 1953 jedynym elementem odróżniającym jej flagę od flagi ZSRR był umieszczony (w miejscu gwiazdy) nad sierpem i młotem skrót jej estońskiej nazwy: ENSV [A10]. Zmieniło się to w latach 50. XX wieku, kiedy wszystkie radzieckie republiki związkowe wprowadziły nowe flagi. One również były wprawdzie oparte na fładze Związku, jednak identyfikujące poszczególne republiki akronimami zastąpiono tu różnokolorowymi pasami i innymi ornamentami. Teoretycznie miały one odnosić się do cech charakterystycznych dla poszczególnych republik, w praktyce jednak flaga Estońskiej SRR, zaprojektowana przez Paula Luhteina, była jedną z nielicznych, których przyporządkowanie nie było arbitralne [B10] (RCHVi). Jej motywowaną geograficznie cechą dystyngtywną był wzór sześciu niebiesko-białych fal o ostrych końcach⁵ (ten szczegół jest istotny, ponieważ flaga sąsiadującej Łotewskiej SRR również zawierała sześć fal, tyle że zakończonych łagodnie [C10]).

3. Karelia

3.1. Pierwsze karelskie flagi

Pierwszy herb Karelii [G6] został omówiony w sekcji 1.1.2., natomiast pierwsze flagi związane konkretnie z tym regionem pojawiły się dopiero w okresie rosyjskiej wojny domowej. W 1918 Karelię okupowały kolejno wojska fińskie i brytyjskie. W czerwcu tego roku w karelskiej wsi Uhtua (Uchta) Finowie podnieśli zaprojektowaną przez Joonasa Heiskę niebieską flagę z siedmioma gwiazdami Wielkiego Wozu [B5]. Niedługo później jednak zostali z tego regionu wyparci przez stworzony i dowodzony przez brytyjskiego pułkownika pochodzenia północnoirlandzkiego Philipa Jamesa Woodsa Pułk Karelski posługujący się flagą łączącą tradycyjny symbol Irlandii (zieloną koniczynę) z kojarzonym z irlandzkimi lojalistami kolorem pomarańczowym [A5].

Prawdopodobnie to tylko zbieg okoliczności, ale warto zwrócić uwagę, że Wielkiego Wozu (jako „Gwiezdnego Pługu”) używała od 1914 socjalistyczna irlandzka organizacja republikańska Irish Citizen Army (FOTWl).

⁵ Motyw ten w pomysłowy sposób wykorzystał Leonhard Lapin w plakacie festiwalu teatralnego zorganizowanego w Pärnu w 1980: flaga została na nim utworzona przez czerwoną drapowaną kurtykę.

W dwóch miejscach Europy ścierały się zatem ze sobą podobne symbole. Oczywiście obecność tej konstelacji w heraldyce i weksylogii nie ogranicza się do dwóch wymienionych przykładów, Wielki Wóz stanowi też m.in. jedno z godeł herbu szwedzkiej dynastii Bernadotte czy fińskiej gminy Pudasjärvi i zazwyczaj oznacza położenie geograficzne na północy.

Siły brytyjskie wycofały się w 1919, wtedy też powstał Tymczasowy Rząd Białej Karelii. Pierwsza flaga samostanowionego państwa karelskiego [B4] ze stolicą w Uchcie stanowiła połączenie motywu siedmiu gwiazd z flagi Heiski [B5] z fińskimi barwami heraldycznymi ułożonymi horyzontalnie jak na propozycji flagi Finlandii z 1863 [B3] opublikowanej w *Finlands Allmänna Tidning* (Kajanti, 1985: 245). Pierwszy herb niezależnej Karelii miał natomiast przedstawiać niedźwiedzia z toporem.

Jako że nazwa gwiazdozbioru, w skład którego wchodzi asteryzm Wielkiego Wozu, jest wprost powiązana z niedźwiedziem także w języku fińskim (z racji braku gramatycznej kategorii rodzaju *Iso karhu* można przełożyć dosłownie jako „Wielki Niedźwiedź”), można dopatrzeć się pewnego związku między oboma symbolami niepodległej Karelii.

3.2. Symbole zaprojektowane przez Galléna-Kallelä

W 1920 opisaną wyżej flagę zastąpiła nowa, którą zaprojektował malarz Akseli Gallén-Kallela: na zielonym tle umieścił on czarny krzyż obwiedziony na czerwono [C6]. Użycie krzyża skandynawskiego stanowiło oczywiste nawiązanie do przyjętej dwa lata wcześniej flagi Finlandii – państwa, z którym Karelia była silnie powiązana. Wybór kolorów również nie był przypadkowy: według Galléna-Kalleli wszystkie trzy często występują w bałtofińskiej sztuce ludowej (Paszkow, 1994: 187). Później barwom tym przypisano oznaczanie trzebieży żarowej (wypalania w zielonym lesie czarnej ziemi czerwonym ogniem) (Paszkow, 1994: 317) lub skonstruowanego z radością (czerwień) smutku (czerń). Sam artysta był świadom negatywnych konotacji czerni, jej uwzględnienie uzasadniał jednak tym, że pozbawione jej zestawienie dwóch pozostałych barw wyglądałoby źle (Paszkow, 1994: 187).

Te same barwy (ale uzupełnione o srebro) Gallén-Kallela umieścił w zaprojektowanym równocześnie herbie [C7] przedstawiającym w czerwono-zielonym polu depczącego kajdany i trzymającego nóż *vesuri* czarnego niedźwiedzia. W decyzji wyboru na godło uzbrojonego niedźwiedzia można dopatrzeć się związku nie tylko z poprzednim (ustanowionym rok wcześniej) herbem Karelii, ale także z herbem Satakuntty; skojarzenie to jest dodatkowo wzmocnione przez horyzontalny podział tarcz obu herbów. Kallela w herbie swojego autorstwa celowo nie użył jednak gwiazd, uznając je za typowe dla państw afrykańskich (*neekerivaltio*) (Paszkow, 1994: 186). Zamiast nich na liczbę karelskich gmin wskazywały umieszczone nad niedźwiedziem 53 białe trójkąty ułożone w kształt zorzy polarnej; z uwagi na to, że niepodległościowcy kontrolowali jedynie część z nich, herb ten można uznać za roszczeniowy. Tarczę wieńczył tradycyjny kaptur używany przez karelskich drwali.

Opisana powyżej karelska flaga narodowa stanowiła podstawę dla flagi państwowej [B6] (zawierającej

⁴ Odcień błękitu górnego pasa estońskiej flagi został opisany jako *rukkilille sinine* 'niebieski chabrowy' (Ajutise, 1918). Ponieważ w Estońskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej użycie międzywojennego trikoloru było zakazane, to sam chaber stał się swoistym substytutem dawnego symbolu, zwłaszcza w zestawieniu z czarno-białą jaskółką, uznaną w 1962 przez Międzynarodową Radę Ochrony Ptaków za narodowego ptaka Estonii (Stephander, 2009; FOTWj).

w czerwonym kantonie wspomniane trójkąty) i wojennej (z jaskółczym ogonem i całą zawartością herbu).

3.2.1. Późniejsze nawiązania

Niezależna Republika (Wschodniej) Karelii przestała istnieć w 1920, jej ostatnia flaga narodowa jest natomiast do dzisiaj używana przez zamieszkujących Rosję Karelów [C6]. Ponadto zainspirowała ona powstanie flag dwóch innych powiązanych z Karelami grup etnicznych: zaprojektowanej w 1995 przez Miikula Pahomova (20 vuotta..., 2015: 52) flagi Ludyków [C5] i zaprojektowanej w 1992 przez W. Dobrynina flagi Wepsów [D5]. Na obu krzyż czarny został zastąpiony niebieskim (jak na fładze Finlandii), w dodatku na drugiej z nich jego obwódka jest żółta, nie czerwona (Paszko, 1994: 330).

Opisany w poprzedniej sekcji (3.2.) herb niezależnej Karelii [C7] oraz jego heraldyczny baner [F7] są od 2013 używane [D7] przez jej byłą stolicę (od 1963 znaną jako Kalewa), w przypadku herbu zastąpiono jedynie kaptur koroną mурową (Sowiet..., 2013).

Kalewa jest obecnie siedzibą władz rejonu kalewalskiego, który od 2006 używa flagi [D6] autorstwa Sergieja Kianicy (Kalewalskij..., b.d.). Od flagi Galléna-Kalleli [C6] odróżnia ją tylko brak krótszej (pionowej) belki krzyża i zastąpienie zieleni dolnej części pola błękitem. Ta zamiana kolorystyczna współgra z wyglądem zaprojektowanego również przez Kianicę herbu tegoż rejonu [E6], a dokładniej z jego polem, podzielonym czarnym pasem na część górną zieloną i dolną niebieską. Swoją drogą jest to kolejny już (po herbach Satakuntty i niezależnej Karelii oraz propozycjach herbów Finlandii autorstwa Raya i Galléna-Kalleli) przykład herbu, w którym dominujące tarczę godło (w tym wypadku dwa: ludowy instrument strunowy zwany kantele i prasie pióro) umieszczono na tle podzielonej tarczy.

Tarcza tego herbu jest ciekawa z jeszcze innego względu: jej boczne krawędzie tworzą stylizowane gałęzie jodłowe (podobnie wygląda tarcza obecnego herbu Republiki Karelii), natomiast górna zawiera stylizowane kanciaste przedstawienie pozostających w uścisku dłoni. Symbol ten, który można potraktować jako pokojową reakcję na przedstawiający pojedynkę herb szwedzkiej Karelii [G6], wiąże się z tradycyjnym sposobem melorecytacji run kalewalicznych przez dwóch trzymających się za ręce i miarowo kołyszących się śpiewaków; jest używany np. w logo działającej w USA Finlandia Foundation, znalazł się także, wraz ze wspomnianym kantelem i drewnianym detalem architektonicznym, w herbie powstałym w latach 30. XX wieku wśród karelskich imigrantów w Finlandii [F6]. Środowisko to używało także specyficznej flagi [F5] różniącej się od flagi fińskiej żółtą obwódką krzyża. Oba symbole wkrótce odeszły jednak w zapomnienie (Paszko, 1994: 200).

3.3. Karelia w składzie Związku Radzieckiego i Federacji Rosyjskiej

3.3.1. Karelia Radziecka

W 1923 powstała Karelska Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka, którą w 1940 wyłączono z Rosyjskiej Federacyjnej SRR i przemianowano na Karelo-Fińską SRR. Jej flaga [A9] była początkowo jednolicie czerwonym prostokątem ze złotymi dodatkami: sierpem, młotem i połowicznie skróconą pełną nazwą republiki w fińskiej i rosyjskiej wersji językowej. W 1947 pojawiła się propozycja uzupełnienia sierpa i młota gwiazdą oraz dodania w dolnej części flagi dwóch poziomych pasów: niebieskiego, symbolu karelskich jezior i rzek, i zielonego, symbolu lasów [B9] (Paszko, 1994: 241–243), najwyraźniej funkcję tę dublował umieszczony na tle szerszego, niebieskiego pasa ludowy wzór tworzony przez czarne sylwetki choin. Oba pasy dobrze współgrały z ustanowionym w 1940 godłem zawierającym, oprócz obowiązkowych symboli komunistycznych, także karelski krajobraz leśno-rzeczny i wstęgę z tradycyjnym ornamentem (aczkolwiek innym niż na propozycji flagi) (Paszko, 1994: 230).

Opisany powyżej projekt stanowił pierwszy przykład flagi republiki radzieckiej utworzonej poprzez naniesienie na internacjonalistyczną z natury flagę Związku Radzieckiego dystynktywnie lokalnego ornamentu (por. ustanowioną w 1951 i w swoim zasadniczym kształcie obowiązującą do dzisiaj flagę białoruską). Do oficjalnej zmiany flagi Karelii doszło jednak dopiero w 1953 (roku, w którym wprowadzono także kolorowe flagi Litewskiej, Łotewskiej [C10], Estońskiej [B10], Kazachskiej, Tadżyckiej i Turkmeńskiej SRR). Nową flagę Karelskiej SRR [C9] można uznać za uproszczenie omówionej powyżej propozycji: pominięto napis (podobnie jak we flagach pozostałych republik związkowych) i czarny ornament. Flaga ta została wprawdzie wycofana z użytku już w 1956, kiedy republikę ponownie włączono w skład Rosji, ale zainspirowała ona obowiązującą od 1993 [D9] flagę Republiki Karelii wchodzącej w skład niepodległej Rosji.

3.3.2. Flaga Republiki Karelii

Jej projektant, Aleksander Iwanowicz Kinner, po prostu usunął symbole komunistyczne i wyrównał szerokość pasów (Paszko, 1994: 333). Według oficjalnego objaśnienia, „kolory flagi były od dawna czczone przez ludność Karelii. Zieleni i błękit są związane ze środowiskiem naturalnym kraju lasów, jezior i wartkich rzek. Zieleni jest kolorem natury, roślinności i podstawowych bogactw republiki, uosabia nadzieję i wiarę w szczęśliwość. Niebieski jest kolorem jezior i rzek, symbolizuje wielkość i piękno. Czerwień jest nie tylko kolorem ludzkiej siły i odwagi, ale stanowi także (obok bieli) jeden z kolorów tradycyjnego karelskiego haftu. Barwy te nie stanowią wyłącznej własności żadnej grupy etnicznej czy społecznej zamieszkującej republikę, wręcz przeciwnie, jednoczą wszystkich jej mieszkańców” (Historical..., 2003, tłum. Sz.P.).

3.3.3. Herb Republiki Karelii

Ten karelski trikolor stanowi także podstawę herbu republiki [E9]. W analogiczny sposób barwy flagi zostały ujęte w tarczę w socjalistycznym herbie Węgier obowiązującym w latach 1957–90, w przypadku herbu Karelii barwy nie są jednak jedynym godłem herbu: na ich tle umieszczono bowiem stojącego niedźwiedzia, pozbawionego jednak wszelkiej broni (naturalnie poza pazurami). Nad stylizowaną tarczą unosi się złota ośmioramienna gwiazda (lub wcięty krzyż) z romboidalnym otworem pośrodku. Ten tradycyjny karelski motyw jest także głównym elementem zaprojektowanych w 2000 przez W. I. Ławrenowa herbu i flagi [F8] znajdującego się poza granicami Karelii rejonu lichosławskiego w obwodzie twerskim (Jemielin, 2007).

3.3.4. Inne propozycje flagi i herbu Karelii

Obecny herb Karelii został bezpośrednio oparty na propozycji zgłoszonej w 1992 przez J. Niwinę, która różniła się odeń jedynie zielono-biało-niebieską tarczą [E8]. Ten sam zestaw barw Niwin umieścił też na swoim projekcie flagi [D8] – horyzontalnym trikolorze z czerwoną ośmiopromienną gwiazdą/krzyżem pośrodku białego pasa (Paszko, 1994: 312).

Oba symbole rosyjskiej Republiki Karelii powstały w wyniku długiej dyskusji, podczas której rozważano nawet powrót do flagi państwowej [B6] z okresu samozwańczej republiki (Dobrynin proponował jedynie zmniejszyć liczbę trójkątów do 19, w celu odzwierciedlenia aktualnego podziału administracyjnego) (Paszko, 1994: 316–317). A. Litwin zaproponował złożony herb [C8] zawierający nie tylko niedźwiedzia (z nożem i kaduceuszem), ale też zaczerpnięty z herbu guberni ołonieckiej motyw niebiańskiego ramienia z tarczą i stylizowany wizerunek drewnianej Cerkwi Przemienienia Pańskiego z wyspy Kiży, natomiast jako flagę republiki postulował użyć proporzec marynarki rosyjskiej (Paszko, 1994: 324).

Wymowny a zarazem minimalistyczny jest projekt flagi wspomniany przez Jemielinę (2007), będący zasadniczo połączeniem flag Finlandii i Rosji: zawiera bowiem niebieski krzyż nordycki na biało-czerwonym tle [I7].

Na koniec warto omówić jeszcze jedną flagę, przeznaczoną wprawdzie nie dla Republiki Karelii, a dla Karelskiej ASRR. Zaprojektował ją młody wówczas fiński heraldyk Kari K. Laurila w 1976, który za podstawę wzięł rzeczywistą flagę Karelskiej ASRR [A8]. Pozostawił oznaczające przynależność do ZSRR czerwone tło oraz sierp, młot i gwiazdę, jak również zaczerpnięty z flagi Rosyjskiej FSRR pionowy niebieski pas. Identyfikujący republikę autonomiczną napis zastąpił natomiast biało-zielonym ornamentem utworzonym przy użyciu dwu linii podziału: charakterystycznej dla fińskiej heraldyki linii stylizowanej na nachodzące na siebie gałązki jodły (występującym np. w herbach takich fińskich gmin jak Outokumpu czy Ylämaa) oraz łagodnych fal [B8]. Niestety to barwne połączenie fińskiej heraldyki z radziecką weksylogią nigdy nie zostało wprowadzone w życie (Paszko, 1994: 254).

4. Ingria

Ingria to region u południowego wybrzeża Zatoki Fińskiej, odpowiadający z grubsza współczesnemu obwodowi leningradzkiemu (ale łącznie z Petersburgiem). Podobnie jak Karelia, znajdowała się naprzemiennie pod panowaniem szwedzkim i rosyjskim.

4.1. Ludność rdzenna

Na terenie Ingrii żyją dwa bardzo mało liczne narody bałtofińskie: Iżorowie i Wotowie. Ponieważ nigdy w historii nie stworzyły państwowych, ich flagi powstały niedawno.

4.1.1. Iżorowie

Iżorowie biorący udział w Kongresie Ugrofińskim w Tallinnie w 2004 używali flagi różniącej się od fińskiej jedynie zieloną obwódką krzyża [G5]. Symbolizowała rzekę Iżorę płynącą zimowym lasem, wkrótce została jednak zastąpiona inną, zaprojektowaną przez petersburskiego heraldyka Władimira Zernowa, (FOTWm) składającą się z trzech pionowych pasów (dwóch niebieskich i jednego żółtego) [G4]. Można spotkać także modyfikację (Wiki6) tej flagi polegającą na umieszczeniu pośrodku poszerzonego środkowego pasa czerwonego haftu przedstawiającego słońce, kobietę i dwa zwierzęta [G3].

4.1.2. Wotowie

Istnieją co najmniej dwie flagi pomyślane jako symbol Wotów. Pierwszą z nich zaprojektował na początku XXI wieku węgierski ugrofinista Ferenc Válóczy [C4]. Jest to kolejna flaga z motywem krzyża skandynawskiego, który w tym wypadku ma dokładnie takie same wymiary jak krzyż fiński. Z flagi Finlandii Válóczy zapożyczył też odcień niebieskiego, jednak przeniósł go nie na krzyż swojej flagi, tylko na jej tło. Krzyżowi nadał natomiast kolor zielony, inspirowany się tłami dwóch innych flag bałtofińskich (wepskiej i karelskiej).

Druga flaga [D4], zaprojektowana w 2002 przez Aleksandra Gurinowa przy współudziale Zernowa i oficjalnie przyjęta przez społeczność Wotów składa się z trzech trójkątów. Między dwoma niebieskimi zewnętrznymi prostokątami znajduje się biały, skierowany wierzchołkiem ku dołowi. Na jego środku umieszczono symbolizujący przodków czerwony krzyż równoramienny zakończony obłymi strzałkami. Ogólna kompozycja flagi odzwierciedla geografie: dwa niebieskie trójkąty przedstawiają dwa zbiorniki wodne otaczające ziemię tradycyjnie zamieszkałą przez Wotów: Zatokę Fińską i jezioro Pejpus (zwane też Czudzkim właśnie od egzonimu Czudź) (FOTWn). Biały trójkąt może ponadto stanowić nawiązanie do litery V (przy czym ani cyrylicy, ani łacińska ortografia wotyckiego nie mają statusu oficjalnego) (Válóczy, b.d. a,b) lub do ludowej etymologii wywodzącej wotycki etnonim od rzeczownika oznaczającego 'klin'. W rzeczywistości wyrazy oznaczające Wotów w języku wotyckim (Vod) i fińskim (vatjalainen) mają wspólną etymologię

z łotewskim wyrazem *Vācija* 'Niemcy' i pierwotnie oznaczały 'ziemię na zachodzie'. Ich podobieństwo do wyrazów pochodzących z prajęzykowego rdzenia **vakja*, i oznaczających 'klin' to wynik zbiegu okoliczności (Kulonen, 2000: 418).

4.2. Ingrianie

Obecni Ingrianie to potomkowie luteranckich Finów, którzy osiedlili się w Ingrii po przyznającym ją Szwecji pokoju w Stołbowie (1617). Ingriański herb ma jednak dawniejszą historię, po raz pierwszy został wspomniany w 1581 jako herb Iwangorodu, symbolem całej Ingrii stał się w XVIII wieku (RCHVj; Wiki7). Jego głównym elementem jest ukośny falowany pas otoczony z dwóch stron blankowanymi murami. Pierwotnie tarcza zawierała też krzyż i trzy kule, w XVII wieku jednak te godła zanikły [E4]. Najmniej stałą cechą tego herbu jest jednak jego kolor: na jego różnych historycznych przedstawieniach tarcza bywa czerwona, niebieska lub złota, mury – czerwone bądź srebrne, fale – srebrne, zielone lub niebieskie (Heistonen, 2013). Mimo to używana przez efemeryczną samowładczą Republikę Północnej Ingrii flaga [E5], którą w 1919 zaprojektował kpt. Eero Ilmari Haapakoski, została oparta właśnie na schemacie kolorystycznym herbu (Heninen, b.d.). Niebieski krzyż skandynawski symbolizuje tu rzekę Newę, czerwona obwódka – miejscowe twierdze, a żółte tło – pola uprawne (Laurila, 1975: 8–11). W 1996 do narodowych (etnicznych) symboli Ingrian (flagi i herbu) dołączył fiołek trójbarwny (Viron..., 2013).

4.2.1. Karelskie Towarzystwo Akademickie

Herb występujący na fladze Karelskiego Towarzystwa Akademickiego [G7], fińskiej organizacji irredentystycznej działającej w latach 1922–1944, stanowi połączenie elementów wziętych z herbów ziem „oderwanych od Finlandii”: Karelii (ręka trzymająca miecz) i Ingrii (czerwony blankowany mur) (AKS:n, b.d.).

5. Liwowie

Rdzenna ludność Liwonii zamieszkuje obecnie jedynie tuzin wiosek rybackich u wybrzeży Łotwy. Liwska flaga (horyzontalny zielono-biało-niebieski trikolor) [B11] została przyjęta w 1923⁶. Jej cechą charakterystyczną, wspólną fladze Łotwy [A11], jest wyraźnie węższy pas środkowy. Kolory symbolizują krajobraz widziany przez rybaka, płynącego wzdłuż Wybrzeża Liwskiego: zielony las, biały brzeg i niebieska woda. Biały pasek oznacza też „jasne myśli i uczucia rybaków myślących o swoich domach i rodzinach” (Balodis, b.d.).

Uwagi końcowe

Niektóre spośród omówionych flag (np. oficjalna flaga Wotów [D4] czy ludu Mulgi [G11]) są jedyne w swoim rodzaju, jednak większość można przyporządkować do jednej z dwu grup: horyzontalnych trikolorów (flagi Węgier, Estonii, Karelii, Tornedalian, Liwów) i flag z krzy-

żem skandynawskim. Znaczenie tego ostatniego symbolu w przeciągu wieków ewoluowało: od bycia zwykłym udogodnieniem umożliwiającym lepszą czytelność flagi, poprzez oznaczanie krajów skandynawskich, ostatecznie, w wyniku swojej ekspansji na wschód, stał się symbolem mogącym oznaczać przynależność do grupy narodów bałtofińskich. Znajduje się na flagach: Finlandii, Karełów, Ludyków, Wepsów, Ingrian i Seto. Rozważano go jako symbol Izorów, Wotów i Estończyków, stanowi też główny element zaprojektowanej przeze mnie w 2008 wspólnej flagi narodów uralskich [E11] (Pawlas, 2012). Drugim użytym w niej symbolem, występującym także m.in. w herbie Karelii, czy fladze Võro, jest ośmiopromienna gwiazda, którą można też rozpatrywać jako wcięty krzyż równoramienny. Niekiedy (jak np. we fladze wotyckiej autorstwa Váloczyego), bałtofińskość oznacza sam kolor niebieski. Powtarzającym się motywem w symbolach fińskich i karelskich są także stylizowane gałęzie drzew iglastych.

Omówione flagi różnią się także pod względem stopnia złożoności: na jednym krańcu znajduje się flaga ludu Seto, ze swoim krzyżem skandynawskim złożonym z ornamentu tworzonego przez małe krzyżyki, trójkąty i kwadraty [I11], na drugim – flagi będące jednolitymi kolorystycznie prostokątami z pojedynczymi symbolami (np. flagi Võro [F10] i Kwenów [C11]).

Niektóre flagi wywodzą się z herbów (flagi Węgier [I3] i Ingrii [E5]) lub *vice versa* (flagi Liwów [B11] i Republiki Karelii [D9]). W przypadku symboli narodowych Karełów [C6] i Wotów [D4] trudno jest stwierdzić, co było pierwsze: flaga czy herb.

Częstokroć trudno też znaleźć pierwotne znaczenie użytych w danej fladze barw. W każdym razie w wielu przypadkach za uzasadnienie wyboru danego schematu kolorystycznego uznaje się – mniej lub bardziej oficjalnie – krajobraz: biały śnieg i niebieskie jeziora Finlandii [F1], żółte pola, czerwone twierdze i niebieską Newę płynącą przez Ingrię [E5]; takąż Izorę płynącą przez ośnieżone lasy w pierwszej fladze Izorów [G5]; zielone lasy, niebieskie rzeki i jeziora Karelii [C-D9]; zimowy krajobraz Estonii [G10] czy widok Wybrzeża Liwskiego [B11].

Motywację geograficzną można zauważyć nie tylko w oficjalnej fladze Wotów [D4], ale także, pośrednio, we flagach karelskich zawierających Wielki Wóz [B4-5] czy zorzę polarną [B6, C-F7]. Natomiast odniesienia do podziału administracyjnego (niekoniecznie zgodne ze stanem faktycznym) występują na fladze państwowej niezależnej Karelii (trójkąty zorzy polarnej) [B6], na fińskiej fladze handlowej zaproponowanej w 1918 (róże) [D3], czy na fladze Võro (równoległoboki tworzące ośmiopromienną gwiazdę) [F10].

Niektóre spośród omówionych flag podlegały w ciągu historii wielu zmianom (prawdopodobnie najbardziej burzliwa jest historia flag Karelii i Karełów), wiele modyfikacji i innowacji pozostało tylko propozycjami. W wielu flagach

4 Według Michała i Pawła Tiurinów (2006: 158), pewne wcześniejsze źródła historyczne również wspominają zielono-biało-niebieską flagę Liwów. Warto też zaznaczyć, że w 1988 ci dwaj członkowie nowo utworzonej Komisji Heraldycznej przy Radzie Najwyższej Łotewskiej SRR zaproponowali na narodową flagę łotewską flagę bardzo podobną do obecnej flagi Liwów, różniącą się od niej jedynie tym, że wszystkie jej pasy miały równą wysokość (RCHV). Tiurinowie uzasadniali swoją propozycję m.in. niejasnym pochodzeniem rzeczywistej flagi Łotwy [A11].

można znaleźć elementy wiążące się z obowiązującą lub dominującą w danej społeczności ideologią, taką jak np. komunizm (symbolizowany nie tylko przez radziecki symbol sierpa i młota [A-C9-10, A-B8], ale też np. przez specyficznie węgierską wariację na jego temat: skrzyżowanie młota i kłosa [H2] obecne w latach 1949–56 nie tylko w godle, ale i na flagach Węgierskiej Republiki Ludowej) czy chrześcijaństwo (krzyż).

Opisana w artykule różnorodność flag pokazuje, na jak wiele sposobów można z pomocą weksylografii wyrażać tożsamości narodowe i etniczne. Nie należy przy tym zapominać, że każda flaga, jako symbol, jest otwarta na nowe interpretacje, oparte nie tylko na intencjach jej twórcy bądź pomysłodawcy, ale także na odczuciach jej użytkowników. Flagi zawsze stanowią też część większego systemu wzajemnie zależnych symboli, w którym o wartości każdego elementu stanowią nie tylko wiązane z nim uczucia patriotyczne, ale także potencjał bycia inspiracją dla nowych flag przyszłości.

Bibliografia:

- 20 vuotta täyttänyt lyüdiläisten lippu virallistettiin Kuujärvellä. 2015. *Lüüdiläine*: 52. <http://lyydi.net/wp-content/uploads/2016/08/Lüüdiläine-2015.pdf>
- Ajutise Valitsuse otsus. 1918 (-11-21). http://www.ra.ee/dgs/_purl.php?shc=ERA.31.1.8:56
- AKS:n Perinnehistoris ry (n.d.). *Historiallista esineistöä*. http://www.aksperinne.fi/joomla2.5/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=476

- Balodis, Uldis (n.d.). Symbols. *Virtual Livonia — L?võm? Internets — L?vzeme In-ternet?*. http://virtuallivonia.info/?page_id=131
- Bergroth, Tom C. 2004. Flying national colours in a Grand Duchy under the Imperial double-headed eagle – A short survey of the development of the Finnish colours in the 19th century. – Engene, Jan Oskar (ed.): *Proceedings of the XX International Congress of Vexillology, Stockholm, 27th July to 1st August 2003*. Bergen: Nordic Flag Society.
- ek 2005 (-09-28). EELK saab oma vapi ja lipu. *Eesti Kirik*. <http://www.eestikirik.ee/eelk-saab-oma-vapi-ja-lipu/>
- Erilaid, Tõnis 2014 (-01-29). Kuidas riigilipp taheti vikerkaarevärviliseks muuta. *Tõnis erilaiu lehesaba. Õhtuleht*. <http://www.ohhtuleht.ee/562495/kuidas-riigilipp-taheti-vikerkaarevarviliseks-muuta>
- Heistonen, Viola 2013 (-07-22). Inkerin vaakuna. *Uusi Suomi*. <http://viovio.vapaavuoro.uusisuomi.fi/kulttuuri/145254-inkerin-vaakuna>
- Heninen, Andrew (n.d.). Inkerin lippu. *Heninen.net*. http://heninen.net/inkerilippu_f.htm
- Historical reference on the official symbols of the Republic of Karelia. 2003 (-02-13). *The Official Karelia*. http://gov.karelia.ru/gov/Different/Symbolics/flag_hist_e.html
- J., Eskild. 2010 (-05-12). Kvensk flaggsamarbeid i emningen i Norge, Sverige og Finland. *Kvenfolke. De finskattede*. http://kvenfolket.origo.no/-/bulletin/show/570750_kvnsk-flagg-

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	
1										1
2										2
3										3
4										4
5										5
6										6
7										7
8										8
9										9
10										10
11										11
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	

samarbeid-i-emningen-i-norge-sverige-og-finland
 Jemielin, Ilja [Емелин, Илья] 2007. Gosudarstwiennye simwoły Rjespubliki Karielija. [Государственные символы Республики Карелия.] *Almanach MARS* [Альманах МАРС] 5. http://www.geraldika.org/05_2007_29.htm

Kajanti, Caius (ed.) 1985. *Suomen lippu kautta aikojen*. Helsinki: Suojakallio.

Kajanti, Caius 1997. *Siniristolippumme*. Helsinki: Otava.

Kalewalskij nacijaonalnyj rajon [Калевальский национальный район] (n.d.). *Simwoły rajona*. [Символы района.] <http://visitkalevala.ru/o-rajone/simwoły-rajona/>

Kirkkohallituksen tunnus + graafinen ohjeisto (n.d.). *Sakasti. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille*. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9A-4251AA6EA1E3A1C2257745001F903C/\\$FILE/graafinen_ohjeistus.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9A-4251AA6EA1E3A1C2257745001F903C/$FILE/graafinen_ohjeistus.pdf)

Konung Gustaf den förstes registratur XXVII. 1913. Stockholm.

Kulonen, Ulla-Maija (ed.) 2000. *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja*. R-Ö. Helsinki: SKS KKT.

Laurila, Kari K. 1975. Inkerin tunnukset 1500-luvulta nyky-päivään. *Inkeriläisten Viesti* 1: 8–11. <https://archive.org/details/InkerilaistenViesti1975KokoVuosikerta2>

Mulgimaa Region To Vote on Flag. 2013 (-03-26). *Finugor. The Finno-Ugric news centre*. <http://finugor.ru/en/news/mulgimaa-region-vote-flag>

Oh 1934 (-01-29). Eesti majesteedi viisastak. *Uudisleht* 21: 5. <http://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uudisleht19340129.1.5>

Paszkow, Aleksandr Michajłowicz [Пашков, Александр Михайлович] 1994. *Gierby i flagi Karielii* [Гербы и флаги Карелии] = *Karjalan vaakunat ja liput*. Pietrozawodsk [Петрозаводск]: Kareko [Карэко].

Pawlas, Szymon 2012. Info. *UFLAG.ORG*, <http://uflag.org>

Popławski, Kazimierz 2013 (-02-15). Estońskie flagi. *Eesti.pl*. <http://www.eesti.pl/estonskie-flagi-943.html>

Rahvusarhiiv (b.d.). *Eesti Vapp*. <http://www.ra.ee/naitus/eesti-vapp/>

Rebane, Ivo Manfred 1999. *Eesti lipp*. Tallinn: Eesti Vabariigi Riigikantselei.

Riigiarhiiv (b.d.). *Eesti Lipp* 120. https://web.archive.org/web/20101013185915/http://riigi.arhiiv.ee/naitus/lipp_all/index.htm

Riigikantselei (b.d. a). *Kõik Eesti omavalitsuste sümbolid*. <https://riigikantselei.ee/et/node/1132>

Riigikantselei (b.d. b). *Riigivapp* 85. https://www.riigikantselei.ee/valitsus/valitsus/et/riigikantselei/sumboolika/riigivapp/vapilugu/riigivapp-85/naitus_riigivapp%2085.pdf

Savolainen, Paula (b.d.). Suomen lipun historia. *Suomi* 80. <http://www15.uta.fi/yky/arkisto/suomi80/art4.htm>

Segersven, Anders 2015 (-10-13). Rudolf Ray och den finska björnen. *Finsk heraldik genom tiderna*. <http://finskheraldik.blogspot.com/2015/10/rudolf-ray-och-den-finska-bjornen-alla.html>

Seto lipp (n.d.). *Setomaa.ee*. <http://www.setomaa.ee/seto-lipp>

Sowiet Kalewalskiego gorodskogo posielienija [Совет Калевальского городского поселения]. 2013 (-10-10). *Ob utwierzdenii oficjalnych simwołow munitsypalnogo obrazowanija Kalewal-skoje gorodskoje posielienije Kalewal-skogo nacijaonalnogo rajona Rjespubliki Karielija*. [Об утверждении официальных символов муниципального образования Калевальское городское поселение Калевальского национального района Республики Карелия.] <http://kalevala-mo.ru/documents/541.html>

Stephandero 2009 (-06-27). Emblemes estoniens: l'hirondelle et le bleuet. *Estonie – Ilus on Maa*. <http://estonie-illus-on-maa.over-blog.com/article-33173483.html>

T[opelius], Z[achris] 1854 (-02-15). Fäst-ningen Finlands värn. *Eos: tidskrift för barn och barnens vänner* 4: 26–29. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/968418>

Tuominen, Leena-Maija 2006 (-03-28). Taiteilija Eric Vasström. *Pitäjänmäki muistelee*. <http://www.helsinki.fi/kansalaismuisti/pitajanmaki/muut/vasstrom.htm>

Tiurin, Paweł [Тюрин, Павел] & Tiurin, Michaił [Тюрин, Михаил] 2006. Krasno-bieło-krasnij. [Красно-бело-красный.] *Gumanitarnyj almanach «Czełowiek.RU»* [Гуманитарный альманах «Человек.RU»] 2: 147–161. <https://nsuem.ru/scientific-activities/publishing-n-suem/chelovek-ru/П.Т.%20и%20М.П.%20Тюрины.pdf>

Válóczy, Ferenc (n.d. a). A Few Words About Orthography. *Virtual Votia*. <http://www.oocities.org/uralica/orth.html>

Válóczy, Ferenc (n.d. b). Phonology. *Virtual Votia*. <http://www.oocities.org/Vienna/3259/phonology.html>

Viron Inkerinsuomalaisten Liitto 2013 (-11-25). *Kansalliset symbolit*. <http://www.inkeri.ee/fi/jarjesto/symbolit>

Võro People Wave New Flag. 2013 (-02-15). *ERR*. <http://news.err.ee/106491/voro-people-wave-new-flag>

Vries, Hubert de 2014a (-12-05). Suomi + Finland. *National Arms and Emblems. Past and Present*. <http://www.hubert-herald.nl/FinlandSuomi.htm>

Vries, Hubert de 2014b (-12-09). Suomi + Finland. Provinces: Viipuri / Viipurin lääni / Viborgs län. *National Arms and Emblems. Past and Present*. <http://www.hubert-herald.nl/FinlandProvinces.htm#Karelia>

Wrona, Jerzy 2002. *Analiza elementów geograficznych i ich symboliki na flagach oraz w herbach państw współczesnego świata*. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.

Flags of the World (FOTW):

FOTWa = <http://crwflags.com/fotw/flags/fi-duchy.html#merchant>

FOTWb = <http://crwflags.com/fotw/flags/fi-duchy.html#proposals>

FOTWc = <http://crwflags.com/fotw/flags/fi!prop1.html>

FOTWd = <http://crwflags.com/fotw/flags/fi!prop2.html>

FOTWe = <http://crwflags.com/fotw/flags/fi!prop3.html>

FOTWf = <http://crwflags.com/fotw/flags/xn-fi-se.html>

FOTWg = <http://crwflags.com/fotw/flags/ax.html>

FOTWh = http://crwflags.com/fotw/flags/se_torne.html

FOTWi = http://crwflags.com/fotw/flags/fi_1918.html

FOTWj = <http://crwflags.com/fotw/flags/ee-histo.html#hist>

FOTWk = http://crwflags.com/fotw/flags/ee_seto.html

FOTWl = <http://www.crwflags.com/fotw/flags/ie-stpl.html>

FOTWm = <http://crwflags.com/fotw/flags/ru-izhor.html>

FOTWn = <http://crwflags.com/fotw/flags/ru-votic.html>

Russian Centre of Vexillology and Heraldry:

RCHVa = <http://www.heraldicum.ru/russia/gubernia/vyborg.htm>

RCHVb = <http://vexillographia.ru/russia/finland.htm>

RCHVc = <http://vexillographia.ru/russia/empirve2.htm#yacht>

RCHVd = <http://vexillographia.ru/estonia/genesis.htm>

RCHVe = <http://vexillographia.ru/estonia/gosflag.htm>

RCHVf = <http://vexillographia.ru/estonia/party.htm>

RCHVg = <http://vexillographia.ru/estonia/uezd.htm>

RCHVh = <http://vexillographia.ru/russia/minority.htm>

RCHVi = <http://vexillographia.ru/estonia/essr.htm>

RCHVj = <http://heraldicum.ru/russia/subjects/towns/ivangoro.htm>

RCHVk = <http://vexillographia.ru/latvija/lssr.htm>

Wikipedia, the free encyclopedia:

Wiki1 = https://fi.wikipedia.org/wiki/Eric_Vasström#Kirjalliset_teokset

Wiki2 = https://en.wikipedia.org/wiki/Nordic_Cross_flag

Wiki3 = https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Swedish-speaking_Finns

Wiki4 = https://fi.wikipedia.org/wiki/Meänmaan_lippu

Wiki5 = https://fiu-vro.wikipedia.org/wiki/Võro_lipp

Wiki6 = <https://en.wikipedia.org/wiki/Izhorians>

Wiki7 = https://ru.wikipedia.org/wiki/Герб_Ингерманландии

Opis ilustracji: Finlandia:

A2, H6: herb Finlandii
 A3: Związek Studentów Uniwersytetu Helsińskiego, 1848
 B1: nylandzki klub jachtowy, 1861
 B3: propozycja z 1863
 C2-3: dwie propozycje z 1904
 D1: propozycja flagi narodowej, 1917
 D3: propozycja flagi handlowej, 1917
 E2: flaga narodowa, 1918
 E3: Szwedofinowie
 F1, I6: flaga narodowa
 F2: flaga państwowa
 H5: Wyspy Alandzkie
 I5: Tornedalianie
 B7: książę Jan, 1557
 A7: propozycja autorstwa Raya
 H7: Fiński Kościół Ewangelicko-Luterański

Karelia:

B5-4: rząd w Uchcie, 1918-19
 A5: pułk karelski, 1918
 B-C6, C7: niezależna Karelia, 1920
 C5: Ludykowie
 D5: Wepowie
 D-E6: rejon kalewalski
 D-F7: Kalewała
 F5-6: uchodźcy karelscy w Finlandii, 1930s
 G6: Karelia, 1562
 C8: propozycja autorstwa Litwina, 1992
 D-E8: propozycja autorstwa Niwina, 1992
 D-E9: Republika Karelii, 1993
 F8: rejon lichosławski
 I7: propozycja
 A8: Karelska ASRR, 1956
 B8: propozycja flagi Karelskiej ASRR au-torstwa Laurli, 1976
 A9: Karelo-Fińska SRR, 1940
 B9: propozycja flagi Karelo-Fińskiej SRR, 1947
 C9: Karelo-Fińska SRR, 1953

Estonia:

I10: szlachta niemiecka Estonii
 H10: rosyjska gubernia estońska
 G10: Estonia, 1881
 F9: Partia Narodowej Niepodległości, 1988
 H9: propozycja flagi państwowej, 1920
 I9: propozycja autorstwa Leimanna, 1934
 G8: Estoński Kościół Ewangelicko-Luterański
 G11: Mulgi
 H-I11: Seto

D10, F10, F11: Vöro
E10: prowincja Vöro
A-B10: Estońska SRR

inne:

H-12: Węgierska Republika Ludowa
H-13: Węgry
H-14: Szwecja
G3-5: Iżorowie
E4-5: Ingrianie
C-D4: Wotowie
G7: Akademickie Towarzystwo Karelskie, Ingria
H8: róża Lutra
I8: Rosja
C10: Łotewska SRR
A11: Łotwa
B11: Liwowie
C11: Kwenowie
D11: Saami
E11: propozycja flagi uralskiej autorstwa Szymona Pawłasa

Szymon Pawlas

SUMMARY

The article discusses the current and historical flags of Baltic-Finnic states and nations (Finns, Estonians, Karels, Veps, Izhorians, Livonians and others), including some proposals that have not been finally put into use. Although the arms are not the main topic of the article, but because flags (especially state flags) often contain or are based on them, I also discuss them. Particular attention is devoted to the mutual relations between particular symbols (depicted in the illustration to which the coordinates given in square brackets refer) and the ways in which various meanings are transmitted through the colours, shapes and the number of emblems.

Dr Szymon Pawlas

Szymon Pawlas, doktor językoznawstwa poszukujący sensu nie tylko w słowach, ale i w symbolach graficznych. Adiunkt w Katedrze Hungarystyki Uniwersytetu Warszawskiego, autor m.in. projektu wspólnej flagi narodów ugrofińskich.

SZTANDARY GALICYJSKICH PUŁKÓW PIECHOTY ARMII AUSTRO - WĘGERSKIEJ W ZBIORACH MUZEUM WOJSKA

Rok 1918 przyniósł zakończenie krwawej wojny i upragniony pokój ale też upadek jednego z największych imperiów ówczesnej Europy. Monarchia austro-węgierska przestała istnieć a wraz z jej upadkiem zakończyła się militarna i polityczna dominacja nad ziemiami Galicji wchodzącymi do 1795 r. w skład Rzeczypospolitej. Na terenach tych przyłączonych ponownie do Polski powstawać zaczęły regularne oddziały odrodzonego Wojska Polskiego. Część tych oddziałów formowano w oparciu o kadrę podoficerską i żołnierzy służących do 1918 r. w pułkach galicyjskich armii austro-węgierskiej, składających się w większości z Polaków i Rusinów. Razem z tymi żołnierzami do nowo formowanych pułków przywędrowały sztandary, pod którymi służyli do zakończenia wojny. Znaki te przez jakiś czas znajdowały się jeszcze pod ich opieką. W odrodzonym Wojsku Polskim nie było jednak dla nich miejsca. Obowiązywała bowiem zasada, że oddziały Wojska Polskiego nie mogą dziedziczyć tradycji jednostek wojskowych armii zaborczych. Wszelkie pamiątki związane z tymi armiami należało zgodnie ze specjalnym rozkazem przekazywać do powołanego w 1920 r. Muzeum Wojska. Tak więc na mocy tego rozkazu sztandary pułków galicyjskich uratowane z pożogi wojennej trafiły w latach dwudziestych ubiegłego wieku do zbiorów tego muzeum.

W Muzeum Wojska sztandary te zostały zinwentaryzowane zarówno w formie pisemnej (wpisy do ksiąg inwentarzowych, karty katalogu naukowego) jak i rysunkowej (plansze z barwnymi rysunkami dokumentacyjnymi). Część z nich razem z innymi sztandarami armii zaborczych eksponowana była na Sali Trofealnej, choć wistocieni stanowią typowe trofeum, nie zdobyto ich przecież w bitwach, a przejęto raczej „z dobrodziejstwem inwentarza”.

Sala Trofealna Muzeum Wojska

W latach trzydziestych dwudziestego wieku podjęto pertraktacje z Heeresmuseum w Wiedniu w celu odzyskania przechowywanych tam polskich chorągwi historycznych. Po pomyślnie zakończonych negocjacjach, na podstawie zezwolenia Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 779 z dnia 29 stycznia 1935 r. w zamian za chorągwie polskie przekazano

do Wiednia siedem sztandarów pułków galicyjskich. W Muzeum Wojska Polskiego pozostała do dziś cała dokumentacja tych sztandarów.

Sztandar 13 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 13 Pułku Piechoty

Rysunek strony odwrotnej sztandaru

13 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1890 r., przekazany do Muzeum Wojska w 1923 r. przez Dowództwo 13 Pułku Piechoty. W 1867 r. sztandar udekorowany został wstęgą z kokardą podarowaną przez miasto Kraków. Płat sztandaru prostokątny (szer. 130 cm, dł. 182 cm), z białego jedwabiu. Na jednej stronie orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Na drugiej stronie wizerunek Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami białymi, czarnymi, żółtymi i czerwonymi. Wstęga z kokardą, czerwona z bogatym ornamentem, herbami i napisami srebrnymi „M. Kraków dla pułku Bra Bamberg No 13”, „1867”, „Z odwagą do zwycięstwa”. Końce wstęgi obszyte frędzlą srebrną. Drzewce malowane spiralnie w pasy czarne, czerwone, żółte i białe. Grot z brązu z monogramem „FJ I”. Płat przybity do drzewca za pomocą gwoździ ułożonych w kilku rzędach.

Pułk został utworzony w 1814 roku. W latach 1904-1918 nosił imię Jung-Starhemberg. Poszczególne oddziały pułku stacjonowały w Krakowie, Bielsku, Niepołomicach. W 1914 roku pułk wchodził w skład 5 Dywizji Piechoty (I Korpus).

Sztandar 20 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 20 Pułku Piechoty

Rysunek strony odwrotnej sztandaru 20 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1899 r., przekazany do Muzeum Wojska w 1927 r. przez Dowództwo 1 Pułku Strzelców Podhalańskich.

Płat prostokątny, z białego jedwabiu. Na jednej stronie orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Na drugiej stronie wizerunek Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami białymi, czarnymi, żółtymi i czerwonymi. Wstęga z kokardą, czerwona z bogatym ornamentem, herbami i napisami srebrnymi „MATHILDE ERZHERZOGIN VON OESTERREICH”, „DEM TAPFEREN REGIMENTE VORAN ZUM SIEGE”. Drzewce malowane spiralnie w pasy białe, czerwone, żółte i czarne. Grot z brązu z monogramem „FJ I”. Płat przymocowany do drzewca za pomocą gwoździ.

Pułk sformowany w 1681 roku. Od 1889 roku honorowym szefem jednostki był książę Prus Henryk Hohenzollern; 86% żołnierzy pułku stanowili Polacy, których potocznie nazywano „Cwancygierami” i „Dwudziestakami”. Miejsce dyslokacji – Kraków, Nowy Sącz. (I Korpus). W czasie I wojny światowej trzy bataliony pułku walczyły w składzie 12 dywizji Piechoty, IV batalion w składzie XI Brygady Górskiej.

Sztandar 24 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 24 Pułku Piechoty

Rysunek strony odwrotnej sztandaru 24 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1861 r., przekazany do Muzeum Wojska w 1924 r. przez zarząd DOKN VI we Lwowie.

Płat sztandaru prostokątny (szer. 130 cm, dł. 152 cm), z białego jedwabiu. Na jednej stronie orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Na drugiej stronie wizerunek Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami czarnymi, czerwonymi, żółtymi i białymi. Wstęga karmazynowa z wizerunkiem Matki Boskiej, ornamentami i napisami srebrnymi „KAROLINA AUGUSTA WITWE DES KAISERS FRANZ I”, „1862”, „FÜR BEWÄHRTE TREUE UND TAPFERKEIT”. Drzewce malowane spiralnie w pasy czarne, żółte, czerwone i białe. Grot z brązu z monogramem „FJ I”. Płat przybity do drzewca za pomocą gwoździ.

Pułk kontynuował tradycje pułku utworzonego w 1629 roku. Szefami pułku byli m. inn. Carl Ludwig Herzog von Parma (1848-1883), generał kawalerii Heinrich Kummer Ritter von Falkenfeld (1910-1918). W 1914 r. skład narodowościowy w 79 % stanowili Rusini. Miejsce dyslokacji oddziałów Kołomyja, Stanisławów, Zaleszczyki. W 1914 roku pułk wchodził w skład 25 Dywizji Piechoty (XI Korpus). Brał udział w walkach z Rosjanami w 1914 roku na Śląsku i w Galicji, a w 1915 w okolicach Tomaszowa Mazowieckiego.

Sztandar 45 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 45 Pułku Piechoty

Rysunek strony odwrotnej sztandaru 45 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1872 r., przekazany do Muzeum Wojska z Polskiego Muzeum Wojskowego, poprzednika Muzeum Wojska, prawdopodobnie na początku lat dwudziestych ubiegłego wieku.

Płat sztandaru prostokątny (szer. 139 cm, dł. 157 cm), z białego jedwabiu. Na jednej stronie aplikowany orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Na drugiej stronie wizerunek Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami czarnymi, czerwonymi, srebrnymi i złotymi. Wstęga jedwabna, zielona, haftowana złotem, zakończona frędzlą złotą. Drzewce (dł. 286 cm) z ułamanym grotom, okuciami z brązu, malowane spiralnie w pasy czarne, czerwone, białe i żółte. Na drzewcu przybito 120 gwoździ, z których 54 szt. posiada napisy fundacyjne. Przy sztandarze znajdował się pokrowiec skórzany na grot i drugi pokrowiec na sztandar - ceratowy, czarny z napisem „K.u.K. Infanterie Regiment N° 45”.

Pułk utworzony w 1816, Ostatni szef pułku - arcyksiążę Józef Ferdynand (od 1905). Skład narodowościowy jednostki - 46% Polaków - 47% Rusinów. Sztandar pułku stacjonował w Przemyślu, rejon rekrutacji i stacjonowania - Sanok. W roku 1914 wchodził w skład 47 Brygady Piechoty 24. Dywizji Piechoty X. Korpusu Armijnego, a II batalion - 12 Brygady Górskiej w 48 DP XVI. Korpusu. W czasie I wojny pułk walczył m.in. na linii Gorlice-Prze-

myśl (1914-1915), nad Wisłokiem (1915), na froncie włoskim (od lutego do listopada 1918)

Sztandar 55 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 55 Pułku Piechoty

Rysunek strony odwrotnej sztandaru 55 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1860 r., używany do 1916 r., przekazany do Muzeum Wojska w 1921 r. przez Filię Wojskowych Okręgowych Zakładów Mundurowych w Białej

Płat sztandaru prostokątny (szer. 125 cm, dł. 135 cm), z białego jedwabiu. Na jednej stronie orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Na drugiej stronie wizerunek Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami czarnymi, srebrnymi, złotymi i czerwonymi. Wstęga z jedwabiu karmazynowego z dwoma chwostami srebrnymi, bogato haftowana, z wizerunkami herbów (lew zabijający węża oraz dwa herby na paludamencie książęcym) oraz napisami „TREUE FÜHRT ZUM ZIEGE”, „ANNA BARONIN BIANCHI GEB. GRÄFIN KINSKY”. Drzewce (dł. 258 cm) malowane spiralnie w pasy białe, czarne, żółte i czerwone. Płat mocowany do drzewca za pomocą 168 gwoździ wbitych w jedwabne taśmy w kolorze czerwonym, białym, czarnym i żółtym. Grot drzewca z brązu złożonego z monogramem „FJ I”. Na drzewcu przybita tabliczka srebrna (dł. 39 cm, szer. 4 cm) z napisem „Leibfahne des K.K. Baron Bianchi 55ten Linien - Infanterie - Regiments, geweiht in Gegenwart/Seiner Durchlaucht des Herrn Commandirenden Generals und Generalen der Cavallerie/EDMUND FÜRSTEN ZU SCHWARZENBERG/zu wien Am 20ten October 1860”

Pułk kontynuował tradycje pułku utworzonego w 1799 roku. Ostatnim szefem pułku w latach 1912-1918 był Mikołaj I Petrowić-Niegosz król Czarnogóry (Nikolaus I König von Montenegro). Skład narodowościowy w 1914 roku 26% - Polacy, 59% - Rusini. Miejsce stacjonowania oddziałów pułku - Brzeżany, Lwów, Tarnopol, Mosty Wielkie. Pułk wchodził w skład 11 Dywizji Piechoty (XI Korpus). W czasie I wojny światowej pułk wziął udział w walkach z Rosjanami w Galicji na przełomie 1914 i 1915 roku.

Sztandar 56 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 56 Pułku Piechoty

Rysunek pokrowca sztandaru 56 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1882 r., przekazany do Muzeum Wojska w 1924 r. przez 12 Pułk Piechoty z Wadowic.

Dokumentacja muzealna niepełna - brak opisu sztandaru. Opis odtworzony na podstawie rysunku barwnego przedstawiającego jedną stronę płata, wstęgę, drzewce z głowicą i pokrowiec na zwinięty sztandar.

Płat sztandaru prostokątny, z żółtej tkaniny z obrzeżem obramionym taśmą z zębami czarnymi, srebrnymi, złotymi i czerwonymi. W centrum płata orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Wstęga z kokardą i sznurem srebrnym z dwoma chwostami, zielona, bogato haftowana, uszkodzona, z napisami „Wehst Du über Uns - Weh über den Feind”, „Kämpfend siegend Dich vertheid... - Fal-lend - siegend...”. Drzewce malowane spiralnie w pasy czerwone, białe, czarne i żółte. Grot z brązu z monogramem „FJ I”. Płat przybity do drzewca za pomocą gwoździ. Pokrowiec na zwinięty sztandar czarny z białym napisem „K.o.K. INFANTEE-RIEREGIMENT GRAF DAUN N° 56”

Pułk kontynuował tradycje oddziału utworzonego w 1684 roku. Ostatni szef pułku – Józef Maria Daun I von Thiano (1888-1918). W 1914 r. Polacy stanowili 88% składu osobowego pułku. Miejsce dyslokacji – Kraków, Wadowice. W 1914 roku pułk wchodził w skład XXIII Brygady Piechoty 12 Dywizji Piechoty. W czasie I wojny światowej pułk walczył z Rosjanami w Galicji - w grudniu 1914 r. w okolicach Bochni, w styczniu 1915 r. w okolicach Przysłupia, w okresie od lutego do początku maja w okolicach Szymbarku, a w maju w okolicach wsi Bączal Dolny i Świącany niedaleko Jasła.

Sztandar 90 Pułku Piechoty

Rysunek strony głównej sztandaru 90 Pułku Piechoty

Sztandar poświęcony w 1855 r. w Jarosławiu. W sierpniu 1914 r. sztandar wyszedł z pułkiem w pole i do roku 1915 znajdował się zawsze w pierwszej linii w czasie wszystkich walk pułku – w ofensywie lubelskiej, w odwrocie spod Lublina pod Tarnów. W ofensywie pod Dęblinem sztandar dostał się w ręce Rosjan. Odbity przez chorążego Koniecznego z II Baonu pozostał przy pułku podczas całej kampanii zimowej 1914/1915 r. w Karpatach i podczas ofensywy spod Mözy-Labortz aż pod Mościska oraz podczas ofensywy spod Leżajska – Ulanowa aż do Lublina. W 1915 r. zgodnie z rozporządzeniami austriackich władz wojskowych sztandar trzymano przy dowództwie pułku a w roku 1916 odesłano sztandar do kadry pułku. W listopadzie 1918 r. kadra pułku znajdowała się w Jicinie w Czechach. Sztandar dzięki staraniom sierżanta sztabowego Władysława Wacha uratowany został przed rabunkiem Czechów w Jicinie i wywieziony do Jarosławia. W Jarosławiu sztandar złożono w Batalionie Zapasowym 14 Pułku Piechoty Wojska Polskiego, który sformowano z byłego 90 Pułku Piechoty. W 1921 r. Dowództwo Batalionu Zapasowego 14 Pułku Piechoty przekazało sztandar do Muzeum Wojska.

Płat sztandaru prostokątny (szer. 134 cm, dł. 136 cm), z żółtego jedwabiu. Na jednej stronie aplikowany orzeł austriacki z insygniami monarszymi i herbami. Obrzeże płata obramione taśmą z zębami czarnymi, srebrnymi, złotymi i czerwonymi. Przy sztandarze dwie wstęgi. Jedna wstęga biało-czerwona napisami haftowanymi złotem „Erzherzogin Marie...”, „dem K.u.K. Inf. Regiment No 90”. Druga wstęga biało-czerwona, bogato haftowana złotem z napisami „1855 Maria Karolina Arciduchessa d’Austria”, „Vi guida alla Vittoria”. Drzewce (dł. 303 cm) malowane w pasy czarne, białe, czerwone i żółte. Okucia i grot z brązu. Na grocie monogram „FJ I” Na drzewcu przybite gwoździe z (9 szt.) z nazwiskami fundatorów. Przy sztandarze znajdował się pokrowiec ceratowy, czarny

z napisem białym farbą olejną „K.u.K. Infanterie Regiment...”

90 Pułk Piechoty sformowany 1 stycznia 1883 r. Ostatni szef pułku - generał piechoty Adolf von Horsetzky de Hornthal (od 1904 r.). Miejsce dyslokacji – Rzeszów, Dębica, Jarosław, Lubaczów. Pułk składał się w 75% z Polaków. Wchodził w skład IV Brygady Piechoty 2 Dywizji Piechoty X Korpusu.

Jarosław Pych

SUMMARY

The year 1918 brought the end of the bloodstained war and desired peace, but also the collapse of one of the largest empires of Europe at that time. The Austro-Hungarian monarchy ceased to exist, and with its collapse, military and political domination over the lands of Galicia, entering into the Republic in 1795, ended. In the areas connected to Poland again, branches of the reborn Polish Army began to appear. Some of these units were formed on the basis of non-commissioned officers and soldiers serving until 1918 in the regiments of the Austro-Hungarian army in Galicia, consisting mainly of Poles and Rusyns. Together with these soldiers, the banners under which they served to end the war came to newly formed regiments. These signs were still under their protection for some time. However, there was no place for them in the reborn Polish Army. The rule was that the troops of the Polish Army could not inherit the tradition of military units of the partitioning armies. All memorabilia associated with these armies should have been handed over to the Military Museum established in 1920 in accordance to a special order. Thus, by virtue of this order, the banners of Galician regiments saved from the war conflagration found their way into the collection of this museum in the 1920s.

In the Military Museum, these banners were inventoried both in written form (entries in the inventory books, scientific catalogue cards) and drawings (boards with colourful document drawings). Some of them, along with other banners of the partitioning armies, were exhibited in the Trophy Hall, although in reality they were not typical trophies, they were not captured in battles, but rather taken "with the benefit of inventory".

FLAGI NAD EJLATEM I AKABĄ

Zabudowę Ejlatu i Akaby dzieli niespełna półtora kilometra nieużytków. Ale wśród tych piaszczystych i kamienistych nieużytków biegnie jedna z pilnie strzeżonych granic państwowych. Dwa rzędy kilkumetrowych ogrodzeń, druty kolczaste, ponad stumetrowy pas ziemi niczyjej, strażnice – tak wygląda dziś granica między Izraelem a Jordanią, wytyczona w 1947 r.

Granicę tę można przekroczyć w rejonie Ejlatu i Akaby przez przejście graniczne otwarte w 1994 r. Korzystają z niego prawie wyłącznie turyści przynoszący obecnie znaczący dochód obu stronom. I choć Izrael i Jordanię dzieli wiele, choć granica jest pilnie strzeżona, choć przejście przez nią wymaga poddania się ośmiu różnym kontrolom, to wózki do przewozu bagażu są wspólne i opatrzone flagami obu państw. „Business is business”.

Flagi Jordanii i Izraela na wózku bagażowym na przejściu granicznym Ejlat-Akaba.

Oba miasta leżą na północnym krańcu zatoki Akaba wciągającej się w łód na długości blisko 200 km pomiędzy Półwysp Arabski i półwysp Synaj. Zatoka i tereny nad nią położone zawsze miały znaczenie strategiczne dla tego rejonu świata. Zdobycie Akaby przez oddziały arabskie w 1917 r. otworzyło drogę do wyparcia Turków z Półwyspu Arabskiego, a konflikt o dostęp do wód tej zatoki był bezpośrednią przyczyną izraelsko-arabskiej wojny sześciodniowej w 1967 r.

Ejlat i Akaba na tle regionu.

Ejlat, to obecnie 50-tysięczne miasto, którego centrum zdominowane jest przez nowoczesne hotele. W ciągu ostatnich 20 lat turystyka stała się najważniejszą dziedziną gospodarki miasta i motorem jego szybkiego rozwoju.

W 1949 r. w miejscu dzisiejszego miasta znajdował się jedynie opuszczony posterunek policji brytyjskiej, a całe wybrzeże było pod kontrolą jordańską. Gdy dobiegała końca pierwsza wojna izraelsko-arabska stało się jasne, że powojenne granice Izraela wyznaczy obecność jego wojsk w momencie zawieszenia broni. Tymczasem na początku marca 1949 r. najbliższe oddziały izraelskie znajdowały się w rejonie miasta Beer Sheva na pustyni Negew, około 200 km na północ od Morza Czerwonego. Wojska izraelskie przeprowadziły więc szybką operację, zwaną Operacją Uvda (uvda, to po hebrajsku „fakt”). Oddziały dwóch brygad przemieściły się w ciągu kilku dni bez większych walk na południe, osiągając zatokę Akaba 10 marca około godz. 15.00. Godzinę później weszło w życie zawieszenie broni.

Dotarcie do Morza Czerwonego postanowiono przypieczętować podniesieniem flagi Izraela. Niestety, okazało się, że przybyłe oddziały takiej flagi nie posiadały. Żołnierze zrobili więc flagę z tego, co mieli pod ręką. Za płat posłużyło białe prześcieradło, Gwiazdę Dawida wzięto z apteczki pierwszej pomocy, a niebieskie pasy namalowano atramentem. Podniesienie flagi zostało uwiecznione na fotografii, a flaga znana jest odtąd jako „Flaga Atramentowa”.

Podniesienie „flagi atramentowej” 10 marca 1949 r. (By Government Press Office (Israel), CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22807003>)

Historia ta, to obecnie jeden z mitów założycielskich państwa Izrael. Wspinający się na maszt żołnierz, to Abraham Adan (1926-2012), późniejszy generał i zastępca dowódcy w kolejnych wojnach izraelsko-arabskich. A zdjęcie z podniesienia flagi ma w Izraelu tę rangę, co w Stanach Zjednoczonych słynny obraz z Iwo Jimą.

Słynna fotografia „Flaga nad Iwo Jimą” z 23 lutego 1945 r.

Dla upamiętnienia opisanego wydarzenia w centrum Ejlatu, w miejscu dawnego policyjnego posterunku, wzniesiono pomnik z brązu. Jego autorem był Bernard Reder (1897-1963), rzeźbiarz i architekt urodzony w Czerniowcach na Bukowinie.

Weksylologiczny pomnik w Ejlacie.

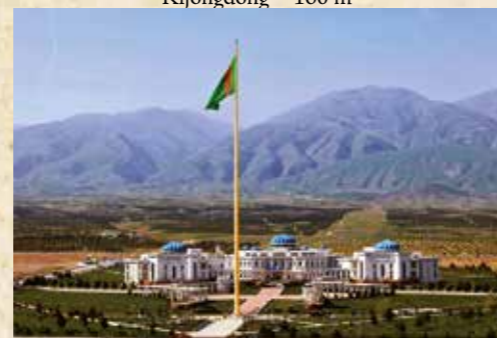
Duszanbe – 165 m

Baku – 162 m

Kijongdong – 160 m

Aszchabad – 133 m

Akaba – 130 m

Amman – 127 m

Abu Zabi – 123 m

Kilka kilometrów na wschód, ale już na terenie jordańskiego portu Akaba, innego rodzaju pomnik upamiętnia wydarzenia sprzed ponad 100 lat. Nad brzegiem zatoki stoi szósty na świecie pod względem wysokości maszt flagowy. O ile jednak na innych najwyższych masztach świata powiewają flagi państwowe, to w Akabie podnoszona jest Flaga Rewolty Arabskiej.

Maszt w Akabie ma wysokość 130 m, waży 172 tony, średnica u podstawy wynosi 2,5 m. Flaga podnoszona na tym maszcie ma wymiary 30 x 60 m i waży ok. 500 kg. Miasta, w których znajdują się najwyższe maszty flagowe na świecie, to:

1. Dżedda (Arabia Saudyjska) – 171 m
2. Duszanbe (Tadżykistan) – 165 m
3. Baku (Azerbejdżan) – 162 m
4. Kijongdong (Korea Północna) – 160 m
5. Aszchabad (Turkmenistan) – 133 m
6. Akaba (Jordania) – 130 m
7. Amman (Jordania) – 127 m
8. Abu Zabi (Zjedn. Emiraty Arabskie) – 123 m

Dżedda – 171 m

Rewolta ta, zwana też niekiedy powstaniem arabskim, miała miejsce w latach 1916-1918 i doprowadziła do wyparcia Imperium Osmańskiego z Arabii. Główny ciężar walk podjęli Arabowie, ale istotny był też udział oficerów brytyjskich.

Zdobycie w lipcu 1917 r. przez oddziały arabskie pod dowództwem brytyjskiego kapitana Thomasa Lawrance'a portu w Akabie było przełomem w powstaniu. Zaopatrywanie wojsk powstańczych przez zdobyty port pozwoliło rozszerzyć działalność powstańców na terytorium Syrii oraz wesprzeć Brytyjczyków walczących w Palestynie.

Oddziały arabskie walczyły pod flagą, której barwy stały się z czasem tzw. barwami panarabskimi. Projekt flagi przypisuje się brytyjskiemu oficerowi i dyplomacie – płk. Markowi Sykesowi (1879-1919). Działał on w latach I wojny światowej na Bliskim Wschodzie na rzecz interesów brytyjskich, popierając arabską rewoltę i wspomagając utworzenie niepodległego Królestwa Hidżazu.

Ponieważ wojska arabskie składały się z różnorodnych oddziałów podporządkowanych wielu lokalnym władcom, Sykes zaproponował w 1916 r. wspólny symbol jednoczący wszystkich Arabów walczących z Turkami.

Flaga rewolty arabskiej 1916-1918.

Barwy ułożone w poziome pasy były symbolami trzech wielkich arabskich rodów – dynastii. Czarna była barwą Abaszydów, zielona – Fatymidów a biała – Umajjadów. Czer-

wony trójkąt, łączący niejako pozostałe barwy, symbolizował Haszymidów – dziedzicznych szarifów Mekki. To Haszymidzi objęli w 1916 r., po zrzuceniu władzy osmańskiej, władzę w Królestwie Hidżazu – pierwszym nowoutworzonym państwie na terenach rozpadającego się Imperium Osmańskiego.

Flaga rewolty arabskiej w Muzeum w Ammanie.

Cztery barwy flagi Sykesa stały się z czasem barwami panarabskimi. Ich różne kombinacje przez ostatnie sto lat znajdowały się i są obecnie na licznych flagach państwowych.

Pułkownik Mark Sykes (1879-1919).

Współczesne flagi państwowe, na których znajdują się wszystkie cztery barwy panarabskie, przedstawiono poniżej.

Irak

Jordania

Kuwejt

Libia

Palestyna

Sahara Zachodnia

Somaliland

Sudan

Syria

Zjednoczone Emiraty Arabskie

Jacek Skorupski

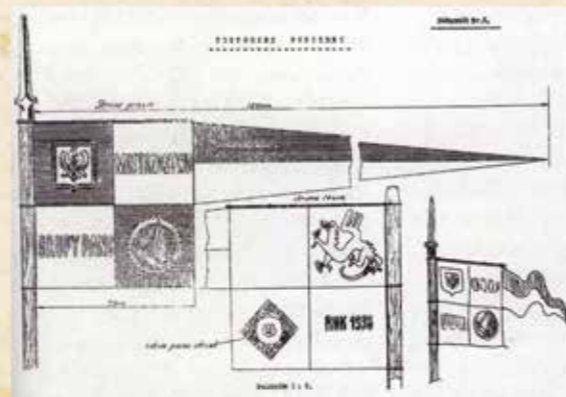
SUMMARY

The article presents the Jordan flag placed on the sixth highest in the world mast, the history of the Israeli flag monument located in Eilat and the creation of flags in Pan-Arabian colors.

PROPORCE NAGRODOWE WOJSK PANCERNYCH II RZECZYPOSPOLITEJ

Wyszkolenie bojowe jest jednym z podstawowych etapów szkolenia wojskowego. Dobrze wyszkolony żołnierz to gwarancja skutecznej realizacji planów strategicznych powstających w zaciszu sztabów. Celem podniesienia poziomu tego wyszkolenia w Wojsku Polskim stosowano szlachetną rywalizację między oddziałami organizując cykliczne zawody osobno dla każdej formacji wojskowej, a zwycięskie oddziały honorowano nagrodowymi proporcami przechodnimi.

W latach 1931-1937 proporce nagrodowe tzw. „strzeleckie” dla piechoty pozostawały jedynymi tej rangi nagrodami nadawanymi w Wojsku Polskim. Dopiero pod koniec lat 30-tych postanowiono rozszerzyć przywilej nagradzania specjalnym proporcem wyróżniających się jednostek na inne formacje wojskowe. W 1937 r. proporce nagrodowe wprowadzono w artylerii – dla mistrzowskich baterii zmotoryzowanych (dla baterii o trakcji konnej wprowadzono wzorem kawalerii buńczuk nagrodowy), a w 1939 r. w wojskach pancernych – dla najlepszej jednostki w ramach grupy pancernych. Inaczej niż w piechocie proporce te nadawane były za całokształt wyszkolenia bojowego, zgodnie z obowiązującymi instrukcjami wyszkoleniowymi opracowanymi osobno dla każdej formacji wojskowej. Wzór i opis proporca dla wojsk pancernych zamieszczono w takiej właśnie specjalnie opracowanej instrukcji.

Wzór nagrodowego proporca pancernego wg instrukcji

Proporzec stanowiła wg instrukcji: „*tkanina jedwabna 35 x 35 cm podzielona na cztery kwadraty o barwach broni pancernych. Kolory ułożone na krzyż z tym, że górny kwadrat od strony drzewca jest koloru czarnego. Tkanina od strony górnej i od strony drzewca usztywniona prętami stalowymi. Z górną połowę tkaniny proporca połączony jest wolno zwisający proporzyczek broni pancernych długości 90 cm. Razem długość proporca pancernego wynosi 125 cm. Na prawej stronie proporca*

- na górnym płacie czarnym – orzeł państwowy wg Dz. Rozk. Nr 11/28.
 - na dolnym płacie czarnym – znak pancerny wg Dz. Rozk. Nr 20/32
 - na obydwóch polach pomarańczowych: „Mistrzostwo grupy pancernych”.
- Na lewej stronie proporca:
- na górnym płacie czarnym stylizowany smok
 - na dolnym płacie czarnym – żeton strzelecki broni pancernych
 - na dolnym płacie pomarańczowym – napis: „Rok 1938”.

Wszystkie wyżej wymienione symbole i napisy haftowane miały być wypukło srebrną nicią. Ponadto w opisie określono wymiary (dł. drzewca 225 cm, dł. grotu 25 cm, dł. okucia dolnego 15 cm, średnica drzewca 3,5 cm) oraz tworzywo metalowych elementów – biały metal. Głowica, nie opisana w instrukcji miała wg załączonego rysunku wzoru proporca formę lancetowatego, obosiecznego grotu z poprzeczką i tuleją.

Zachowany proporzec bez drzewca i grotu, należący prawdopodobnie do 8 batalionu pancernego, nie odbiega swoim wyglądem od wzoru i opisu zamieszczonych w instrukcji. Usztywniony został z dwóch zewnętrznych warstw tkaniny jedwabnej i wewnętrznej tkaniny usztywniającej. Do górnego boku przyszyto pięć kółek z białego metalu, a do boku czołowego, w rękaw wsunięto metalowy pręt z uszkami co umożliwiło mocowanie proporca do drzewca. Hafty wykonano nicią metalową z oraz nicią bawełnianą.

Strona główna proporca nagrodowego dla wojsk pancernych

Strona odwrotna proporca nagrodowego dla wojsk pancernych

Instrukcja ściśle określała zasady nadawania i sposób przewożenia proporca. Proporzec był nagrodą przechodnią, wręczaną przez dowódcę grupy pancernych w czasie letniej koncentracji. Przyznawany był na jeden rok, do następnych zawodów wyszkoleniowych. Nagrodzona jednostka umieszczała na drzewcu proporca srebrną obrączkę z wygrawerowaną datą zdobycia i nazwą jednostki. Proporzec noszony (wożony) był zgodnie z instrukcją:

- „ – w szykach zwartych pieszych: - „w rozwiniętym”, w pierwszej czwórce kompanii sztandarowej względnie honorowej, z lewej strony pocztu sztandarowego
- w marszu pieszym: - w pierwszej czwórce za poczem sztandarowym
- w szykach zwartych pancernych: - na czołgu (samochodzie) z lewej strony pocztu sztandarowego
- w marszu motorowym: - na czołgu (samochodzie) tuż za czołgiem (samochodem) pocztu sztandarowego”

W wypadku przewożenia na samochodzie proporzec pancerny umieszczony był z prawej strony wozu na wysokości szyby przedniej pojazdu należącego do składu pocztu dowódcy jednostki.

Bardzo późne wprowadzenie do użytku, ledwie na rok przed wybuchem wojny, a co za tym idzie prawdopodobnie jednokrotne wręczenie proporców uniemożliwiło wykształcenie swoistego ceremoniału i tradycji związanych z funkcjonowaniem proporca. Na znanych fotografiach pokazujących użycie proporca podczas oficjalnych uroczystości prezentowany jest on tylko w szyku pieszym.

Poczet proporca z asystą (zdjęcie ze zbiorów MWP)

Poczet proporca w asyście pocztu sztandarowego i czterech fanfarzystów (zdjęcie ze zbiorów NAC)

O tym, jak trudno dziś powiedzieć cokolwiek więcej niech świadczy fakt, że jedyny znany i zachowany płat proporca nagrodowego dla wojsk pancernych, jeszcze w 1940 r. przez żołnierzy jednostek pancernych odtwarzanych na terenie Wielkiej Brytanii, a więc zaledwie dwa lata po jego wprowadzeniu, błędnie zidentyfikowano.

kowany został jako płomień do strzeleckiej, nagrodowej trąbki grupy pancerniej.

Dywizyjne proporce strzeleckie w piechocie, proporce artyleryjskie i pancerne stały najwyżej w hierarchii nagród zespołowych przyznawanych w zawodach wyszkoleniowych. Nie były one jedynymi nagrodami tego typu. W latach 30-tych rozpowszechnił się zwyczaj nadawania „srebrnej trąbki strzeleckiej” ze specjalnym proporcem – płomieniem zawieszonym na niej. Wygląd płomienia i zasady nadawania trąbki określały stosowne przepisy wydawane dla każdego formacji wojskowej osobno. Wspomniana wcześniej instrukcja opracowana dla wojsk pancernych regulowała także warunki nadawania takiej trąbki oraz ogólne zasady postępowania podczas uroczystych wystąpień i przemarszów, szczegóły pozostawiając projektowanemu „Regulaminowi Służby Wewnętrznej”. Nie przedstawiono zaś opisu ani wzoru płomienia, odsyłając do osobnego przepisu. Według instrukcji „srebrną trąbkę strzelecką” z płomieniem i sznurami w barwach broni pancerniej (pomarańczowo-czarny) „przyznaje dowódca grupy pancerniej tej jednostce, która w ramach grupy pancerniej, w zawodach strzeleckich:

- uczniów szkół podoficerskich młodszego rocznika /grupy szkolennej na dowódców/ strzelców/ sprzętu pancernego oraz
- absolwentów szkoły podoficerskiej st. rocznika dowódców /strzelców/ sprzętu pancernego

osiągnie I miejsce pomiędzy wszystkimi jednostkami danej grupy pancerniej (...)

Jednostka, która zdobyła trąbkę w danym roku, graweruje na niej swą nazwę i rok zdobycia. Trzykrotnie raz po raz zdobyta trąbka (przez tą samą jednostkę) – przechodzi na jej własność.

Srebrna trąbka strzelecka noszona (wożona) jest:

- w szykach zwartych: - „w rozwiniętym” z lewej strony pocztu sztandarowego; w wypadku, gdy jednostka posiada proporzec pancerny – z lewej strony proporca pancernego;
- w marszu pieszym: - tuż za pocztym sztandarowym z lewej strony proporca pancernego;
- w szykach zwartych pancernych (w miejscu i w marszu): - przewożona jest w czołgu (samochodzie) dowódcy jednostki lub w specjalnym samochodzie, należącym do składu pocztu dowódcy jednostki, z lewej strony proporca pancernego tuż za pocztym sztandarowym.

Na samochodzie trzyma strzelec trąbkę na prawym udzie siedząc obok kierowcy”

Zachowany w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego płomień do trąbki strzeleckiej grupy pancerniej – jest dwustronny, kwadratowy (34,5 x 34,5 cm), uszyty z tkaniny jedwabnej, rypsowej, z wewnętrzną tkaniną usztywniającą, obszyty na wszystkich bokach frędzlą metalową koloru srebrnego (dł. 4 cm). Do górnego boku przyszyte są sznureczki do wiązania płomienia na trąbce. Na stronie głównej, na czerwonym tle nicią metalową wyhaftowany orzeł – wg wizerunku godła państwowego wz.1927. Wzdłuż boków, w odległości 2 cm od krawędzi naszyty srebrny galon (szer. 2 cm). Na stronie odwrotnej w barwach broni pancerniej (pomarańczowo-czarny) ułożonych po przekątnej nicią metalową koloru srebrnego wyhaftowano znak pancerny – (uskrzydłone zbrojne ramię na tle koła zębatego) oraz poniżej w dwóch wierszach napis: „MISTRZOSTWO STRZELECKIE / GRUPY PANCERNEJ”.

Strona główna płomienia do „srebrnej trąbki strzeleckiej” wojsk pancernych

Strona odwrotna płomienia do „srebrnej trąbki strzeleckiej” wojsk pancernych

Oba proporce po klęsce wrześniowej przewieźli prawdopodobnie żołnierze do Wielkiej Brytanii gdzie trafiły do zbiorów muzealnych Instytutu Sikorskiego skąd w latach 60-tych z innymi zbiorami przekazano je do Muzeum Wojska Polskiego.

Jarosław Pych

SUMMARY

Combat training is one of the basic stages of military training. A well-trained soldier is a guarantee of effective implementation of strategic plans created in the comfort of staffs. In order to raise the level of this training in the Polish Army, noble rivalry between the units was organised, organising cyclical competitions separately for each military formation, and the winning troops were honoured with transitional banners.

In the years 1931-1937, the so-called "shooting" prize banners for the infantry remained the only prizes of this rank awarded in the Polish Army. It was only at the end of the 1930s that it was decided to extend the privilege of rewarding outstanding units with a special banner to other military formations. In 1937, the award banners were introduced in the artillery - for master motorized batteries (for batteries with horse-drawn traction, the prize tug was introduced), and in 1939 in armoured forces - for the best unit within the armoured group. Unlike the infantry, the banners were given for overall combat training in accordance with the training instructions developed separately for each military formation.

Jarosław Pych prezentuje referat "Sztandary galicyjskich pułków piechoty Armii Austro-Węgierskiej w zbiorach Muzeum Wojska".

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Weksylia cechowe

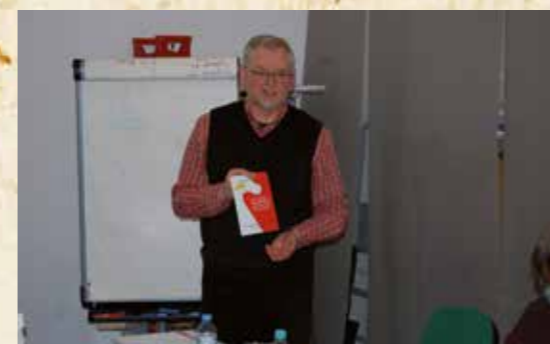
Muzeum w Rybniku wydało publikację dr Elżbiety Bimler-Mackiewicz "Weksylia cechowe". Jest to bardzo interesujące wydawnictwo weksylogiczne. Aby zachęcić do jego poznania prezentujemy recenzję autorstwa Alfreda Znamierowskiego zamieszczoną w tej książce:

Wyobrażenia na sztandarach odzwierciedlają postawy ideowe członków organizacji przez te sztandary reprezentowanych. Najczęściej są to połączenia symboli poszczególnych rzemioł z elementami religijnymi i patriotycznymi. Z tego powodu przekaz symboliczny sztandarów stanowi wdzięczne pole dla badań socjologicznych. Sztandary mają też dużą wagę dla historyków, szczególnie historyków sztuki użytkowej, materiałoznawców, heraldyków i weksylogów. Dlatego publikacja katalogu weksyliów cechowych w zbiorach Działu Rzemiosła Muzeum w Rybniku stanowi wydarzenie historyczne na polu polskiej weksylogii.

Jest tak między innymi dlatego, że do dziś polska literatura dotycząca sztandarów i innych weksyliów jest niezwykle uboga. Na uwagę zasługuje niewielki album „Sztandary sportu polskiego”, jaki ukazał się z okazji wystawy zorganizowanej w związku z XVI Międzynarodowym Kongresem Weksylogicznym, jaki odbył się w Warszawie 1–5 lipca 1995 r., a także albumy „Bojowe sztandary i proporce Armii Krajowej” (Warszawa 1991), „Sztandary polskiego ruchu ludowego” (Warszawa 1994), „Sztandary i proporce Armii Krajowej” (Warszawa 1994), czy „Sztandary w tradycji miasta Chojnice” (Chojnice 2014). Ceną pozycję stanowi księga „Rodzina Szkół im. Jana Pawła II” (Radom 2006), w której pokazano zdjęcia obu stron ponad 400

GRUDNIOWE ZEBRANIE PTW

W dniu 8 grudnia odbyło się kolejne zebranie naszego stowarzyszenia. Poniżej prezentujemy krótką fotorelację z tego wydarzenia.

Marek Kwiecień opowiada o projekcie „Lot Orłów”.

Marek Kwiecień wręcza Krzysztofowi Jasińskiemu flagę od Premiera Mateusza Morawieckiego.

Marek Kwiecień wręcza taką samą flagę Zbigniewowi Korduli.

sztandarów szkolnych. Jak dotychczas nie ukazała się w Polsce żadna praca, dotycząca sztandarów rzemieślniczych.

A przecież – jak pisze we wstępie Elżbieta Bimler-Mackiewicz „Celowym jest rozpoczęcie kompleksowych, interdyscyplinarnych badań nad weksyliami cechowymi. Tematykę tę należy podjąć ze względu na unikalność i wyjątkowe walory informacyjne, zabytkowe, artystyczne tych źródeł historycznych, mających nieocenioną wartość poznawczą...”

Dobrze się stało, że autorką Katalogu jest Elżbieta Bimler-Mackiewicz, czołowy polski weksylog, zajmujący się sztandarami. Dzięki temu „Katalog”, w odróżnieniu od wspomnianych albumów, jest pionierską pracą, w której nie tylko pokazano zdjęcia sztandarów, ale także przedstawiono pełen aparat naukowy. Poza danymi podstawowymi, jak rozmiary, daty, rodzaje materiału i techniki wykonania, zamieszczono informacje o wystawach i opracowaniach, wcześniejszej archiwizacji i konserwacjach. Bardzo precyzyjne są opisy obu stron sztandarów i stanu ich zachowania oraz dokładne opisy drzewców, głowic i szarf. Na szczególną uwagę zasługuje podanie nazwisk fundatorów sztandarów wygrawerowanych na gwoździach i tulejach. Dzięki temu zachowane dla historii zostają nazwiska osób, które kierując się troską o godność cechu i względami patriotycznymi przyczyniały się do sporządzenia sztandaru.

Godne uwagi i najwyższego uznania są bardzo liczne przypisy, w wielu przypadkach prostujące dotychczasowe błędne postrzeganie wizerunków, zawierające uzupełniające dane, dotyczące wcześniejszej dokumentacji oraz objaśniające znaczenie niektórych godeł.

[...] „Katalog” można uznać za wzorcowy dla podobnych opracowań, jakie mogą powstać w przyszłości. Stanowi on przykład sposobu, w jaki należy przedstawiać wyniki drobiazgowych badań sztandarów. [...]

Warto mieć na uwadze fakt, że nawet pieczołowicie konserwowane sztandary będą z czasem coraz mniej trwałe. Świadczy o tym zły stan bardzo wielu prezentowanych w „Katalogu” sztandarów, przechowywanych od zaledwie 100–150 lat. Dlatego trzeba dla potomności utrwalić ich kształt na barwnych zdjęciach i w szczegółowych opisach w kolejnym katalogu.

KLIMATYCZNE SPOTKANIE W ZAMOJSKIM MUZEUM FORTYFIKACJI I BRONI ARSENAŁ...

7 lutego, w 188 rocznicę pierwszego oficjalnego dokumentu ustanawiającego biel i czerwień barwami narodowymi Polaków w zamojskim Muzeum Fortyfikacji i Broni Arsenał odbył się wykład otwarty „Tajemnice polskich barw narodowych”. Wykład poprowadził Marek Kwiecień, wiceprezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego, autor, pomysłodawca i realizator zamojskich obchodów Dnia Flagi, wykładowca Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej im. Jana Zamojskiego w Zamościu. Zainteresowanie niesamowite. Sala wykładowa wypełniona.

To 188 lat temu wszystko się zaczęło i dało początek. Trzeba ten fakt przypominać...

W dniu 7 lutego 1831 roku w toku trwającego Powstania Listopadowego suwerenny Sejm Królestwa Polskiego na wniosek posła Walentego Zwierkowskiego, wiceprezesa Towarzystwa Patriotycznego, podjął uchwałę:

„Izba Senatorska i Poselska, po wysłuchaniu wniosków Komisji sejmowych, zważywszy potrzebę nadania jednostajnej oznaki, pod którą winni łączyć się Polacy, postanowiły i stanowią:

Art.1. Kokardę narodową stanowić będą kolory herbu Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, to jest kolor biały z czerwonym.

Art. 2. Wszyscy Polacy, a mianowicie Wojsko Polskie, te kolory nosić mają w miejscu, gdzie takowe oznaki dotąd noszonymi były. Przyjęto na posiedzeniu Izby Poselskiej dnia 7 lutego 1831 roku.”

Ta ustawa była pierwsza, która normowała kwestie polskich barw narodowych w zgodzie z prawidłami heraldyki i odwoływała się do tradycji Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Jeszcze spostrzeżenie uczestników spotkania. Smutne, ale proszę zaobserwować... data i wydarzenie zupełnie niezauważone w przestrzeni publicznej państwa!

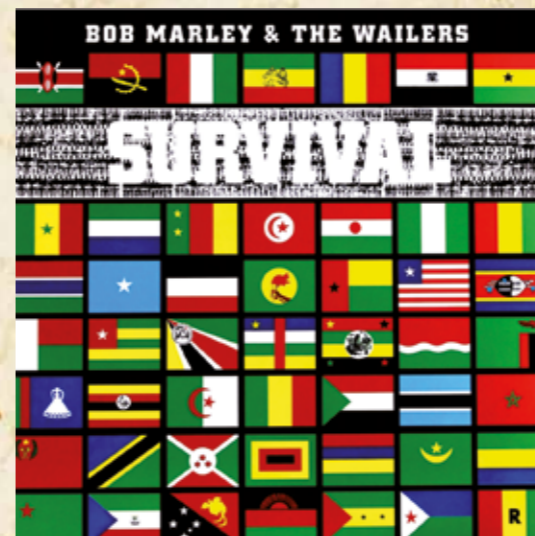
foto: Janek Cios

Marek Kwiecień

FLAZIKA

CIEKAWOSTKI WEKSYLOLOGICZNE

Najbardziej weksylogiczna okładka płyty

Co prawda Bob Marley z zespołem The Wailers płytę „Survival” wydał w 1979 roku, ale chyba nie każdy widział tę piękną weksylogiczną okładkę.

Czego to ludzie nie wymyślą

Dzban

Flaga Krynicy Zdroju

W plebiscycie na młodzieżowe słowo 2018 roku wybrany został dzban. Mianem tym określa się osoby inteligentne inaczej lub całkowicie pozbawione tej cechy.

To jak się muszą czuć mieszkańcy Krynicy Zdroju, którzy mają to naczynie zarówno na fładze jak i w herbie.

Flaga Vlissingen

Problemu tego na pewno nie posiadają mieszkańcy holenderskiego miasta Vlissingen, którzy też mają dzban na fładze.

Krzykaro

Kolejny przejaw ludzkiej twórczości. Próba przerehabilitacji flagi Jugosławii na flagi państw tej byłej federacji.

